ISSN 2956-1442

АКАДЕМИЈА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА ЈУЖНА СРБИЈА
ОДСЕК ВИСОКА ШКОЛА ЗА ВАСПИТАЧЕ БУЈАНОВАЦ

ФАКУЛТЕТ УМЕТНОСТИ УНИВЕРЗИТЕТА У ПРИШТИНИ
ЗВЕЧАН – КОСОВСКА МИТРОВИЦА

ЗБОРНИК РАДОВА

ОДСЕКА – ВИСОКА ШКОЛА ЗА ВАСПИТАЧЕ БУЈАНОВАЦ

БРОЈ 9

(2024)

ISSN 2956-1442

АКАДЕМИЈА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА ЈУЖНА СРБИЈА
ОДСЕК ВИСОКА ШКОЛА ЗА ВАСПИТАЧЕ БУЈАНОВАЦ

ФАКУЛТЕТ УМЕТНОСТИ УНИВЕРЗИТЕТА У ПРИШТИНИ
ЗВЕЧАН – КОСОВСКА МИТРОВИЦА

ЗБОРНИК РАДОВА

ОДСЕКА ВИСОКА ШКОЛА ЗА ВАСПИТАЧЕ БУЈАНОВАЦ

БРОЈ 9
(2024)

ЗБОРНИК РАДОВА бр. 9 (2024)
Одсека – Висока школа за васпитаче Бујановац

Издавач
Академија струковних студија Јужна Србија

Суиздавач
Факултет уметностиУниверзитета у Приштини
Звечан – Косовска Митровица

Уредник
др Јасмина Јовић

Рецензенти
Δρ Σπύρος Κιουλάνης
др Ранђел Стошић
др Снежана Ладичорбић
др Наташа Дејановић – Димитријевић
др Милорад Филић
мр Ненад Стошић
мр Дубравка Стошић
мр Звонко Павличић
мр Марија Мојовић Филиповић

Лектура
др Милорад Филић

Преводи
Маја Филиповић

Корице
мр Марија Мојовић Филиповић

Место издавања:
Лесковац

Штампа:
СВЕН

Место штампе:
Ниш

Тираж
100 примерака

Година штампања:
2025.
Зборник излази једном годишње

ISSN 2956-1442

ACADEMY OF PROFESSIONAL STUDIES SOUTH SERBIA
PRESCHOOL TEACHER TRAINING DEPARTMENT BUJANOVAC

FACULTY OF ARTS OF THE UNIVERSITY OF PRISTINA
ZVEČAN – KOSOVSKA MITROVICA

COLLECTION OF PAPERS

OF THE PRESCHOOL TEACHER TRAINING DEPARTMENT

Number 9
(2024)

САДРЖАЈ

Evangellia Manousaridou, Dourouma Adamantia

EMOTIONAL AND ECOLOGICAL INTELLIGENCE IN PRESCHOOL – AGED CHILDREN 9

Оливера Б. Додић

ЗНАЧАЈ МЕЂУШКОЛСКЕ САРАДЊЕ-СИМБИОЗА ИСКУСТВА И КРЕАТИВНОСТИ 17

Christina Kalaitzi, Adamantia Dourouma, Christos Kyrimis

IS THERE A NAIVE BIOLOGY IN EARLY YEARS? EVALUATING THE IMPACT OF THE 5E INQUIRY-BASED LEARNING MODEL ON KINDERGARDEN STUDENTS ENVIRONMENTAL LITERACY ABOUT INSECTS 27

Марија Николић, Јована Маринковић

УТИЦАЈ ВИДЕО ИГАРА НА ГОВОР И НА КОМУНИКАЦИЈУ ПРЕДШКОЛСКОГ ДЕТЕТА 41

Јелка Митровић, Видосава Костић

ЗНАЧАЈ КУЛТУРЕ ОБРАЋАЊА КОД ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА ПОД УТИЦАЈЕМ ПОРОДИЦЕ, ВАСПИТАЧА И МЕДИЈА 53

Katerina T. Despot, Vaska M. Sandeva, Vladica S. Nikolovska, Nataša J. Dejanović Dimitrijević

DESTRUCTIVISM IN LANDSCAPE DESIGN 63

Наташа Благојевић, Александра Перић Николић, Сузана Ђорђевић

SHOWROOM – НОВИ ТЕРМИН ЗА ИЗЛОЖБЕНЕ ПРОСТОРЕ У ПРЕЗЕНТАЦИЈИ И МАРКЕТИНГУ 75

УПУТСТВО АУТОРИМА 85

CONTENTS

Evangellia Manousaridou, Dourouma Adamantia

EMOTIONAL AND ECOLOGICAL INTELLIGENCE IN PRESCHOOL – AGED CHILDREN 9

Olivera M. Dodić

THE IMPORTANCE OF INTERSCHOOL COOPERATION - SYMBIOSIS OF EXPERIENCE AND CREATIVITY 17

Christina Kalaitzi, Adamantia Dourouma, Christos Kyrimis

IS THERE A NAIVE BIOLOGY IN EARLY YEARS? EVALUATING THE IMPACT OF THE 5E INQUIRY-BASED LEARNING MODEL ON KINDERGARDEN STUDENTS ENVIRONMENTAL LITERACY ABOUT INSECTS 27

Marija Nikolić, Jovana Marinković

THE IMPACT OF VIDEO GAMES ON SPEECH AND COMMUNICATION IN PRESCHOOL CHILDREN..... 41

Jelka Mitrović, Vidosava Kostić

THE IMPORTANCE OF ADDRESS CULTURE IN PRESCHOOL CHILDREN UNDER THE INFLUENCE OF FAMILY, EDUCATORS AND MEDIA 53

Katerina T. Despot, Vaska M. Sandeva, Vladica S. Nikolovska, Nataša J. Dejanović Dimitrijević

DESTRUCTIVISM IN LANDSCAPE DESIGN..... 63

Nataša Blagojević, Aleksandra Perić Nikolić, Suzana Đorđević

SHOWROOM - NEW TERM FOR EXHIBITION SPACES IN PRESENTATION AND MARKETING..... 75

INSTRUCTIONS TO AUTHORS 85

РЕЧ УРЕДНИШТВА

Зборник радова Одсека Висока школа за васпитаче Бујановац јесте часопис чији је циљ унапређење васпитно-образовног рада. Часопис настоји да допринесе што бољој стваралачкој примени теоријских знања и усавршавању вештина и методичке праксе у васпитно-образовном раду објављивањем рецензираних радова. Настао је као резултат напора да се широј друштвеној заједници представе научна достигнућа и сазнања из области друштвено-хуманистичких наука, те наставља да путем тема из наука и научних дисциплина које перципирају васпитно-образовни рад доприноси на његовом унапређењу и иновирању. *Зборник радова* се објављује једнпут годишње и доноси оригиналне научне радове, прегледне научне радове, стручне и истраживачке радове, приказе, оцене, библиографије и друге актуелне информације из области васпитања и образовања.

Часопис у овом броју наставља сврху претходних бројева, презентује сазнања која из различитих углова доприносе бољем теоријском и пратичном раду, те проширују стваралачке компетенције у васпитно-образовном раду. Сваки аутор својим чланком доприноси проширивању научног сазнања и богаћењу педагошке културе, унапређењу квалитета наставног, односно, педагошког рада, а све у циљу школовања свестраног, самосвесног младог човека, који ће умети да на сваком кораку животног пута препозна истинске вредности и тежити истим, а своје циљеве остваривати у оквиру моралних и естетских граница.

У циљу побољшања квалитета *Зборника радова* као и пружања идеја за бољим и оригиналнијим педагошким радом или мотивацију за нова истраживања, уредништво позива све заинтересоване како уходане истраживаче тако и оне који тек крећу тим путем, као и све студенте мастер и докторских студија, да презентовањем резултата својих истраживања и промишљања, у ауторским или коауторским прилозима, дају свој допринос.

УДК 373.2.012(495.622)
159.942-053.4
37.017:502/504
- оригинални научни рад -
Примљен: 02. 12. 2024.
Одобрен: 18. 12. 2024.

Evangellia Manousaridou[*]
BSc. Department of Early Childhood Education
Aristotle University of Thessaloniki, Greece

Dourouma Adamantia
Phd Cognitive Psychology, Laboratory Teaching Staff, Lab „Psyche“
Department of Early Childhood Education
Aristotle University of Thessaloniki, Greece

EMOTIONAL AND ECOLOGICAL INTELLIGENCE IN PRESCHOOL – AGED CHILDREN

This study examines the relationship between emotional and ecological intelligence in preschool-aged children, while also exploring the role of gender and age in the development of these forms of intelligence. Using a questionnaire, data were collected from a sample of 60 children attending kindergartens in Thessaloniki and analysed using the SPSS statistical software. The results reveal a positive correlation between the two types of intelligence, suggesting that enhancing emotional intelligence may contribute to the development of ecological sensitivity. Furthermore, it was found that the connection between emotional and ecological intelligence has not been extensively studied in the existing literature, representing a research gap that this study seeks to address. Additionally, girls exhibited higher levels of empathy and ecological consciousness, while age was found to be a significant factor in shaping these respective skills. The findings highlight the importance of preschool education in shaping environmentally responsible and socially conscious individuals.

Key words: emotional intelligence, ecological intelligence, preschool education, gender, age.

[*] emanousa@nured.auth.gr

Introduction

Emotional intelligence (Salovey & Mayer, 1990; Goleman, 1995) is a critical factor in the social and emotional development of children, influencing interpersonal relationships and emotional regulation. It encompasses dimensions such as self-awareness, self-regulation, motivation, empathy, and social skills (Goleman, 1995). Simultaneously, ecological intelligence (Goleman, 2009) refers to the ability to recognize the impact of human activities on the environment and the development of responsible attitudes toward nature. It is divided into cognitive, behavioural, social, and technological dimensions (Goleman, 2009). This study aims to analyse whether emotional intelligence and its subdimensions are related to those of ecological intelligence, and how gender and age affect this relationship.

The Intersection of Emotional and Ecological Intelligence

The connection between EI (Emotional Intelligence) and Eco-I (Ecological Intelligence) lies in the capacity for empathy and ethical decision-making. Emotionally intelligent individuals who exhibit empathy towards others are more likely to extend their compassion to the environment. Additionally, social awareness and responsible decision-making, key aspects of EI, align with the principles of ecological intelligence, encouraging sustainable behaviors (Kollmuss & Agyeman, 2002).

Educational systems play a crucial role in integrating both forms of intelligence into curricula, promoting a holistic approach to human and environmental well-being. Through fostering emotional and ecological intelligence, societies can build more compassionate, ethical, and sustainable futures.

Methodology

The research was conducted on a sample of 60 children aged 4-6 years attending kindergartens in Thessaloniki. A questionnaire was used to assess both emotional and ecological intelligence through subdimensions based on existing psychometric tools (Schore, 2012). The questionnaire included images adapted for the age group of the children, and a Five Likert Style scale was used. Each question targeted a different dimension of emotional and ecological intelligence. Data analysis was performed using the SPSS statistical package, with t-tests to investigate differences between gender and age groups, and factor analysis to examine the structure of the questionnaire and its validity.

T-tests were used to compare the mean values between groups, while factor analysis was employed to identify the underlying factors of the questionnaire's structure. The research followed the ethical guidelines of the Valencia (1995) and Helsinki (2013) Declarations, ensuring the protection of children. Informed consent was obtained from teachers, and all data were collected anonymously.

Results and Discussions

The results showed that children with higher emotional intelligence tend to exhibit greater ecological sensitivity, suggesting a potential interaction between the two forms of intelligence. Additionally, girls showed higher levels of empathy and environmental awareness compared to boys. Previous research has indicated that biological factors, such as increased activity in the anterior prefrontal cortex in girls, may explain these differences (Baron-Cohen, 2003; Schore, 2012). According to Piaget (1952), the cognitive development of children influences their environmental perceptions, which explains why ecological intelligence increases with age.

Table 1: Factor Analysis

Rotated Component Matrixa

	Component				
	1	2	3	4	5
A/A	-.081	.051	-.047	.751	-.181
Gender	.161	.052	.224	-.123	.781
Age	.046	.177	.647	-.415	.095
ecologicaltotal	.176	.895	.364	.025	.079
emotionaltotal	.971	.114	.151	.063	-.082
self-awareness	.501	-.196	.387	-.131	-.601
selfregulation	.850	.146	.039	.205	.392

motivation	.349	-.082	.211	.689	.326
empathy	.810	.344	-.007	.020	-.189
socialskills	.838	.294	-.120	-.151	.205
cognitioneco	.068	.654	.629	.207	-.045
behavioureco	.201	.750	.108	-.209	.102
socialeco	.260	.872	.079	.087	.029
Technologicaleco	-.034	.316	.777	.248	.126

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 10 iterations

In the above „Rotated Component Matrix“ table, loadings above |0.4| are considered significant, as they indicate the correlation between a variable and a factor. The first factor relates to emotional intelligence, including the variables emotionaltotal (0.971), selfregulation (0.850), empathy (0.810), and socialskills (0.838). The second factor describes ecological intelligence, with high loadings for the variables ecologicaltotal (0.895), cognitioneco (0.654), behavioureco (0.750), and socialeco (0.872). The third factor concerns technological skills, with the variables TechnologicalEco (0.777), Age (0.647), and cogneco (0.629). The fourth factor is related to internal motivation, including the variables A/A (0.751) and motivation (0.689). Finally, the fifth factor pertains to demographic characteristics, with the variables Gender (0.781) and selfawareness (-0.601).

Conclusions and Recommendations

This study demonstrates the positive correlation between emotional and ecological intelligence in preschool-aged children and emphasizes the importance of integrating educational programs that foster both of skills enhancing the two types of intelligence (Goleman, 1995). It is recommended to

implement interdisciplinary activities that enhance empathy and environmental sensitivity, such as outdoor play, storytelling with ecological content, and participation in experiential activities. Additionally, incorporating technological tools can support the development of ecological intelligence through experiential learning.

REFERENCES

Baron-Cohen, S. (2003). *The Essential Difference: Men, Women and the Extreme Male Brain*. Penguin.

Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ.* Bantam Books.

Goleman, D. (2009). *Ecological Intelligence: How Knowing the Hidden Impacts of What We Buy Can Change Everything.* Broadway Business.

Hyde, J. S. (2014). *Gender Differences in Intelligence: Implications for Education*. Educational Psychology Review, 26(4), 507–519.

Kollmuss, A., & Agyeman, J. (2002). *Mind the Gap: Why Do People Act Environmentally and What Are the Barriers to Pro-environmental Behavior*. Environmental Education Research, 8(3), 239–260.

Piaget, J. (1952). *The Origins of Intelligence in Children.* International Universities Press. Schore, A. N. (2012). *The Science of the Art of Psychotherapy.* Norton & Company.

Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). *Emotional Intelligence.* Imagination, Cognition, and Personality, 9(3), 185–211.

Evangellia Manousaridou

Dourouma Adamantia

ЕМОЦИОНАЛНА И ЕКОЛОШКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА У ПРЕДШКОЛСКОЈ – УЗРАСТОЈ ДЕЦИ

Ова студија испитује однос између емоционалне и еколошке интелигенције код деце предшколског узраста, а такође истражује улогу пола и узраста у развоју ових облика интелигенције. Помоћу упитника прикупљени су подаци са узорка од 60 деце која похађају вртиће у Солуну и анализирани помоћу статистичког софтвера СПСС. Резултати откривају позитивну корелацију између ова два типа интелигенције, што сугерише да повећање емоционалне интелигенције може допринети развоју еколошке осетљивости. Штавише, утврђено је да веза између емоционалне и еколошке интелигенције није опширно проучавана у постојећој литератури, што представља истраживачки јаз који ова студија настоји да реши. Поред тога, девојчице су показале виши ниво емпатије и еколошке свести, док је утврђено да је старост значајан фактор у обликовању ових вештина. Налази истичу значај предшколског васпитања и образовања у обликовању еколошки одговорних и друштвено свесних појединаца.

Кључне речи: емоционална интелигенција, еколошка интелигенција, предшколско

УДК37.015.311-053.5
159.928-053.5
- стручни рад -
Примљен: 29. 8. 2024.
Одобрен: 10. 9. 2024.

Оливера Б. Додић*
Уметничка школа Ниш, ОШ „Доситеј Обрадовић“ Ниш

ЗНАЧАЈ МЕЂУШКОЛСКЕ САРАДЊЕ-СИМБИОЗА ИСКУСТВА И КРЕАТИВНОСТИ

Пројекат је намењен различитим генерацијама ученика које спаја креативност, љубав према уметности и тимски рад. Идеја је да се деца предшколског узраста боље упознају са примењеном уметношћу тако што би кроз креативну радионицу сарађивала и правила новогодишње маске са ученицима Уметничке школе. Кроз пројекат млађи полазници истражују материјале и уче шта све могу да постигну тимским радом. Поред тога, циљ је и да комбинацијом различитих подлога за рад направе што оригиналнија дела. Ђаци Уметничке школе заједно са децом из предшколске установе израђују маске у једној позитивној атмосфери и тимском духу. Таква сарадња представља одличан вид вербалне и практичне комуникације. По завршетку радионице одржава се модна ревија на којој учествују сви полазници са својим уникатним маскама.

Кључне речи: креативност, искуство, примењена уметност, међушколска сарадња, креативна радионица, тимски рад.

Увод

Историја уметности доказује да су многи велики уметници у почетку били шегрти код других великих мајстора. Изучавали су занат, учили о цртежу, доброј композицији, сликарству и свему што је потребно да постану једног дана велики уметници. Та симбиоза генерација је кроз историју показала велики успех у међусобном раду. Мајстору је значила помоћ и то што неко млађи може да настави посао. А ученику шегрту је значило да стиче нова знања и вештине и да надограђује како свој

* oliveradodic1@gmail.com

професионални рад, тако и своју личност. Поучени овим размишљањем јавила се идеја да се споје различите генерације ученика у један занимљив пројекат. Циљна група били су предшколци и ђаци Уметничке школе.

1. Креативна радионица-спој генерација, искуства и креативности

У свету где је потреба за мобилним телефонима, компјутерима и интернетом јако изражена, направљена је радионица која има за циљ да се омладина окрене практичном раду, креативности и бољој вербалној комуникацији. Пројекат је осмишљен тако да свако дете изрази креативност, машту и свој начин рада. Позитивна страна је и што се они кроз рад и међусобну комуникацију упознају, друже и самим тим нестаје генерацијски јаз између њих. Деца предшколског узраста су у старту имала трему али чим је почео заједнички рад на маскама, трема је нестала. Ученици Уметничке школе су били гости код предшколаца и су они имали битну улогу домаћина. Та симбиоза различитих година, искуства, моторике и креативности дала је пуно добрих резултата. Примећено је да се деца брже опуштају и крећу у тимски рад са ученицима који су насмејани и мотивисани за причу и смех. Сви су добили различите материјале за рад – тканину, шљокице, бисере, боје, картоне, лепак и све што је потребно за сам почетак.

1.1.Међушколском сарадњом до одличних пројеката

Пре саме практичне израде, предшколци су заједно са старијим уметницима направили скице за маске. То су били цртежи на А4 формату који су представљали полазну основу самог рада. Разговарали су о томе какве маске воле и шта је потребно од материјала да би је направили. Из самог концепта уочена је компатибилност идеја- сви су се сложили да маске требају бити шарене, јаких боја, са пуно детаља и шљокица. Примећено је да велики број деце не влада добро моторичким способностима. Узрок томе је прекомерна употреба телефона, гледање телевизије и неактивност у погледу практичног рада. Ту су у помоћ ускочили старији другари. Интересантно је да без обзира на генерацијску разлику, деца из Уметничке школе су јако брзо нашла заједнички језик са предшколцима.

1.2.Израда маски у позитивној атмосфери

Када је шаблон исечен, сама израда је ишла веома глатко. Прво су картон осликавали у истој боји као са скице. Док се подлога сушила, деца су припремила детаље за своје маске- перје, перле, бисере, шљокице и тд. У првом плану била је игра, јер се кроз њу најбоље учи. Сама пријатна и позитивна атмосфера такође је утицала на успешност саме радионице. Васпитачи и професори цртања и сликања из Уметничке школе, били су морална подршка јер су деца углавном самостално пролазила кроз све фазе рада до финалног резултата. Старији уметници су углавном учили млађе шта треба следеће да раде. Објашњавали су им технику лепљења, сечења и украшавања.

1.3. Утицај радионице на разбијање генерацијског јаза

Најбитније је да ће ова радионица инспирисати млађе узрасте на будућа истраживања и отворити им врата за нове начине рада. Бенефит самог пројекта је међусобна позитивна интеракција, сарадња, повећање моторичке способности, комуникације, разбијање треме и генерацијског јаза. Деца су била јако срећна што су ту старији другари и само стваралаштво је кулминирало сарадњом између њих. Једна ствар је пратила другу, па су своје првобитне скице дорадили, обогатили новим детаљима и сама маска добила је нови изглед.

2.Модна ревија - презентовање маски

На крају самог пројекта, предшколци су са својим старијим менторима направили модну ревију на којој су приказали своје оригиналне маске. Циљ овог пројекта је да се млађа деца још боље повежу са старијим ученицима, а да старији ученици покажу и практично примене своје знање у раду са млађом децом. Модна ревија одржана је после неколико дана у холу школе где су деца прошетала са својим менторима и својим маскама које су претходно заједничким радом направили. Осетила се повезаност тих ученика и генерацијски јаз није постојао. Старији ученици били су срећни јер су могли да помогну млађима и пренесу своје знање, а предшколци су били задовољни јер су упознали нове другаре који су одвојили време за њих и научили их како се праве маске. Саму модну ревију пратила је музика а писта је била декоративно украшена. Родитељи, ученици и колектив обеју школа су представљали велики подршку на ревији. Посећеност је била велика што је додатно усрећило децу.

3. Предности међушколске сарадње

Предности оваквог дружења су многоструки. Предшколци који тек улазе у свет учења, нових открића и одговорности, упознају и његову креативну страну кроз игру и стваралачки рад. Они су екстравертнији, отворенији за нова знања, истражују и стварају један нови свет кроз непосредан пример старијих ученика. Све то раде уз велику подршку родитеља, васпитача, професора и менторе. Своје стечено знање примењују и самостално ван школских установа.

3.1. Поштовање различитости, другачијих жеља и тежњи

Свако дете је индивидуа за себе. Оно истражује, гради, пада, па поново устане. Једно дете је интравертније, друго је екстравертније. Неко више воли да боји, да црта, а неко да глуми. Управо је циљ предшколске установе да поштује разноликости деце и учи их равноправности уважавајући њихове разлике. Деца су различитих сензибилитета, интересовања и жеља. Улога васпитача је управо у очувању и развијању њихове јединствености. Сваки следећи пројекат се разликује од претходног. Циљ је заинтересовати их за практичан рад и уметност јер тако развијају моторику, вербалну и практичну вештину, међусобну комуникацију и отвореност ка прихватању новог знања. Једна жеља надограђује другу и јавља се напредак на више нивоа. Бенефит уметности и креативних ствари је у развијању синапси које ће им обогатити емотивну интелигенцију и подстаћи их бољем и квалитетнијем начину учења у старијим разредима. То учење се заснива на разумевању, одвајању битног од небитног, па чак и на брзини учења и савладавању градива. Свако дете треба бити пропраћено као индивидуа са једним индивидуалним приступом, не рушећи осећај заједнице и другарства. Тај тимски рад појачава међусобне везе и доводи их заједничким размишљањем до реализације идеја. Такође, креативан рад у колективу учи их емпатији, дељењу и поштовању различитости. За успешно дело потребна је одговорност и дисциплина и они су свесни свог дела задатка.

3.2. Подршка колектива, ђака, општине и едукатора

Да би пројекат био што више медијски пропраћен, сама улога и подршка општине и заједнице је веома битна. Они тиме пружају једну сигурност и темељ на коме се могу надоградити сви остали пројекти. Као свесрдну подршку треба напоменути и професоре из Уметничке школе који

су својим залагањем и трудом помогли сам пројекат. Тај спој искуства и симбиозе различитих година је управо главни покретач оваквог вида дружења. Занимљиво је рећи да ученицима средње школе није била страна дечија граја и одушевљење и да су они подједнако уживали су дружењу са предшколцима као и ови са њима. Поред свих обавеза и одговорности, средњошколцима је пријало да сарађују са млађим разредима и да са њима праве уметничке маске.

3.3. Маска као трајни доказ успешне сарадње

Делове маске који су лакши радили су млађи уметници, а сложеније делове су ипак препустили старијим генерацијама. Они су своје маске првенствено осликавали остављајући свој лични печат на њима. Ниједна маска није личила на другу. Занимљиво је да је свака носила свој рукопис и неким материјалима или начином припреме разликовала се од других. Све маске су сачуване, прелакиране и чине саставни део школске архиве.. Посебно треба напоменути да је за предшколце велики понос и огромна част што њихови радови стоје у холу школе. То им доказује да су и они равноправни чланови где се уважава и њихов рад. Самим тим посебно се радују одласку у први разред јер су свесни чињенице да што су старији имаће веће моторичке и идејне могућности да направе и компликованија дела у домену уметности. Без обзира што неки од њих још не знају да пишу, уметност је језик који сви разумеју и медијум где комуникација тече спонтано и разумљиво надовезујући једну идеју на другу.

3.4. Развој емотивне интелигенције кроз овакав вид сарадње и радионице

Развијање емотивне интелигенције деце у том периоду сматра се најделотворнијим за даља напредовања. Игра је главна водиља. Кроз њу се најбоље учи. Сама конверзација кроз креативно дружење иде много лакше и разуме се на више различитих нивоа. Долазе до изражаја добре и позитивне особине, као што су хуманост, дељење, равноправност, емпатија и тд. Та амплитуда напредовања полако расте из године у годину ако се приступа на прави начин, остављајући простора за креативност и игру. Пројекат је конципиран тако да већи део задаткаураде предшколци а захтевнији део средњошколци. Они су ту као потпора и помоћ где млади уметници не могу сами. Тако се ради на њиховом осамостаљивању и циљу да сами дођу до решења.

4. Успех и циљ међушколске сарадње и креативне радионице

Међушколска сарадња показала се више него успешном. Кроз овакве пројекте размењују се искуства, добијају нова знања, стварају пријатељства, развијају се моторика и таленат за практичан рад. То јединствено искуство дало је позитивне резултате. Средњошколце је вратило у дане њихове ране младости а предшколце је увело у један нови свет јединства различитих генерација. Оно што спаја све узрасте јесте управо уметност и креативност. Сарадња се наставља на новим пројектима. Једна идеја рађа другу тако да је заинтересованост код деце још већа. Овакав вид радионице се окреће четкама, маказама, бојама, лепку, различитим облицима и техникама. Тематика је и више него разноврсна и сам практичан рад може се надограђивати и комбиновати са модерним технологијама.

4.1. Уважавање дечијег мишљења и жеља

Деца су износила своје предлоге за нове радионице. Већина њих је потврдила да би радије наставила са израдом уникатних предмета од различитих материјала, него да се везују само за папир. Сама разноликост пруженог им отвара нове идеје и ствара оригинална дела. Деца предшколског узраста су једногласна да је најбоље радити са старијим ђацима. Они су тада испуњени посебном радошћу јер знају да су ти ђаци дошли због њих. Тај осећај колектива буди додатну мотивацију за нова истраживања.

Закључак

Уметност је најјачи мост између физичког и духовног и својим чулством развија емотивну интелигенцију индивидуе. Зато је јако битно посветити се креативном и практичном раду у предшколској установи. Деца треба да задрже свој стваралачки дух кроз одрастање који ће им бити водиља и основа у било ком занимању. Стваралаштво је непресушно истраживање, размишљање и анализирање. Посебну драж пружа чињеница да је за децу основни мотив и полазна тачка ка уметности управо ова радионица. На млађима свет остаје, а задатак едукатора је да направи проходан и сигуран пут до тог будућег света који ће сачувати квалитет и праве вредности живота.

ЛИТЕРАТУРА

Maksić, S. (2006). *Podsticanje kreativnosti kod dece.* Beograd: Institut za pedagoška istraživanja. Преузето са:

https://ipir.ipisr.org.rs/bitstream/id/2096/Podsticanje_kreativnosti_u_skoli_2006.pdf, 1.10.2024.

Милић, С. (2023). Утицај квалитета инструкције васпитача на развој креативности код предшколске дјеце. *У: БАШТИНА*. Приштина – Лепосавић, св. 58, 2022. (497–509).

Преузето са:

https://www.researchgate.net/publication/371804196_UTICAJ_KVALITETA_INSTRUKCIJE_VASPITACA_NA_RAZVOJ_KREATIVNOSTI_KOD_PREDSKOLSKE_DJECE, 23.05.2024.

Томчић М. Л. (2019). Могућности подстицања креативности ученика. У: Радић-Бојанић, Б. (уред.) *Методички видици, год. 10, бр. 10*. (309–326). Преузето са:

https://metodickividici.ff.uns.ac.rs/index.php/MV/article/download/1925/1987, 2.02.2024.

Grbić, A. (2021). Predškolske ustanove i roditeljstvo – saradnja, izazovi i perspektive. U: Ilić, V. (ured.) PARADIGMA: Časopis za teoriju i praksu socijalnog rada, specijalne edukacije i rehabilitacije. Beograd: Visoka škola socijalnog rada. (5–23).

Преузето са:

https://ahr.edu.rs/wp-content/uploads/2024/02/Paradigma-6.pdf 02. 12.2023.

Стојановић Стошић, М. (2017). Развијање креативних способности деце кроз наставу ликовне културе применом тактилних, визуелнихи аудитивних подстицаја. У: Здравковић, Д. (уред.) *Годишњак Педагошког факултета у Врању. књига VIII, 2/2017*. Врање: Педагошки факултет у Врању, Универзитет у Нишу. (311–324). Преузето са:

https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/2466-3905/2017/2466-39051702311S.pdf , 11.11.2023.

Дивљан, С. (2012). Интелектуални развој детета – од шкрабања до пуног ликовног израза. У: Milutinović, M. (ured.) *Naučno-stručni časopis SVAROG br. 4, maj 2012*. (316–327). Banja Luka: Nezavisni univerzitet. Преузето са:

http://svarog.nubl.org/wp-content/uploads/2014/12/Sretko-DIVLJAN-INTELEKTUALNI-RAZVOJ-DETETA-OD-%C5%A0KRABANJA-DO-PUNOG-LIKOVNOG-IZRAZA.pdf , 19.08.2023.

Olivera M. Dodić

THE IMPORTANCE OF INTERSCHOOL COOPERATION - SYMBIOSIS OF EXPERIENCE AND CREATIVITY

The project is intended for different generations of students who combine creativity, love of art and teamwork. The idea is for preschool children to become better acquainted with applied art by collaborating and making New Year's masks with students from the Art School through a creative workshop. Through the project, younger students explore materials and learn what they can achieve through teamwork. In addition, the goal is to create as original works as possible by combining different work surfaces. Students from the Art School, together with children from the preschool institution, make masks in a positive atmosphere and team spirit. Such cooperation is an excellent form of verbal and practical communication. After the workshop, a fashion show is held in which all students participate with their unique masks.

Keywords: creativity, experience, applied art, inter-school cooperation, creative workshop, teamwork.

УДК 373.2.012
37.017:502/504
- оригинални научни рад -
Приспео: 10. 12. 2024.
Одобрен: 24. 12. 2024.

Christina Kalaitzi*, Postdoc c.
Department of Early Childhood Education
Aristotle University of Thessaloniki, Greece

Adamantia Dourouma, Lecturer, PhD.
Cognitive Psychology, Lab „Psyche“
Department of Early Childhood Education
Aristotle University of Thessaloniki, Greece

Christos Kyrimis, MSc Environmental Biology
Laboratory Teaching Staff, Department of Early Childhood Education
Aristotle University of Thessaloniki, Greece

IS THERE A NAIVE BIOLOGY IN EARLY YEARS? EVALUATING THE IMPACT OF THE 5E INQUIRY-BASED LEARNING MODEL ON KINDERGARDEN STUDENTS ENVIRONMENTAL LITERACY ABOUT INSECTS

The aim of the current study is to examine whether there is naive biology in early years by exploring kindergarten children's understanding about insects through the 5E inquiry-based learning model. For the purposes of the study, a three-weeks intervention was designed to include five phases, each integrating a separate component of the 5E model. KWLH chart, recommended for educators to teach units on insects, was also used during the 5E phases as a research strategy tool. The activities of the intervention were formed to relate with six selected insects, with reference to their characteristics, their life habits (breeding-offspring), and their feeding habits. Thirty mixed gender kindergarten children of typical development ranged between 5-6 years old formed the experimental group, which participated in the intervention, and the control group (n=15), which followed a lecture-method teacher-centred teaching of insects, was functioned as a weighing tool for the evaluation of the collected data. Both groups were participated in a semi-structured interview, consisting of pictures and questions, at a pre and post level to evaluate their understanding of six insects that represent different taxes (butterfly, ladybird, mosquito, grasshopper, cicada, bee). Results show differentiation in groups' performance, proving that experimental group knowledge and understanding of insect taxa characteristics, breeding and eating habits was notably increased because of their participation in the 5E inquiry-based teaching process. Discussion of findings

* ckalaitb@nured.auth.gr

confirms that the guided inquiry 5Emodel approach could succeed best in capturing interest, stimulating thinking, promoting content learning, and developing scientific attributes in preschool education.

Keywords: naive biology, insects, 5E model, kindergarten, environmental literacy.

Is there a naive biology in early years? Background on children's biological understandings about insects

Naive biology refers to everyday notions about living beings that children develop from birth into maturity (Inagaki, 1997). Insects and children cohabit common worlds, both subjects of their own lives and active agents. Their encounters may be characterized by mutual curiosity, indifference, or fear and can lead to multiple outcomes (Boileau & Russell, 2020).

Primary school-aged children group organisms based upon biological function. Thus, children's ideas about animals were based on the physical characteristics (e.g. legs, size) of the organisms and where the organisms live (e.g. habitat). They also use criteria such as the number of legs, body covering, and habitat to determine if an organism is an animal (Inagaki, 1997). This suggests that children would use similar criteria (e.g. physical characteristics and habitat) for identifying and thinking about insects. Weeks and Oseto' s (2018) findings showed that one third of all animals drawn by first graders are identified as bugs; however, several identified as insects were not insects, which confirms previous finding that young (age 7 and younger) children's understandings of organisms tend to be based on perceptual and behavioural features (Inagaki, 1997).

Shepardson (2002) noted that elementary children's understandings about insect life cycles were constrained by their everyday experiences with butterflies and moths, and that most children viewed the life-cycle of butterflies and moths to consist of three stages: caterpillar, cocoon, and adult. The children did not identify the egg stage in the life-cycle of butterflies or moths and thus held an incomplete understanding about metamorphosis. Barrow (2002) noted in his study, that K-3 to K-6 students demonstrate a broader understanding about insect characteristics, their life cycles, environmental conditions, and their impacts on humans. His findings also showed that K-2 students lack a fully understanding (four - stage model) of insect life cycle for they always omit the egg, as well as that in this younger age students seem to have better knowledge about the harmful – than about the beneficial - aspects of insects on human lives.

Allen (2015) confirmed that the kindergarten children have the ability to observe and describe changes which occur in the body of the insect, indicating

that children of that age are able to learn a lot about the types of insects and their characteristics, their habits, and the role that insects play in human world through observation, classification and discussion. One of the most recent studies by Grando et al. (2018) was based on the hypothesis that kindergarten children's perceptions towards the insects could be changed through learning. The research involved twelve 5-year-old children, and the focus of the teaching program was on the study of insects' morphology. Their findings demonstrated that by increasing the knowledge of insects, the fear that is felt towards them decreases in a statistical significant way, while disgust remains almost unchanged.

The 5E Model: Engaging children in the inquiry-based science learning

Elkeey (2017) highligted the benefits of observation method against the lecture method in kindergarten as far as the life cycle of silkworm is concerned for the acquisition and development of science process skills. This is consistent with the Greek curriculum for preschool education (Curriculum for preschool education, 2022) which states that children need to observe, discuss and record stages of every inquiry by using brief observations and depending on the investigation skill that includes questions, prediction, planning, conclusion process, analysis of data, information and communication.

The 5E model, an inquiry-based approach grounded in a constructivist view of active learning, is based on a conceptual change model of learning, where learners become receptive to new ideas and then integrate new information into their existing conceptual framework by identifying and changing their conceptions (Bybee et al. 2006). The five components of the 5E model (Engagement – Exploration – Explanation – Elaboration – Evaluation) follow a linear sequence, with each one building on the knowledge of the other. As a curriculum established methodology (Curriculum for preschool education, 2022) enables the educator not only to design and implement science activities, but also to identify and assess children's learning.

As Elkeey (2017) noted the overwhelming consensus of educators who teach science is that exploratory activities with an element of inquiry -which is precisely what defines the 5E model- succeed best in capturing interest, stimulating thinking, promoting content learning, and developing scientific attributes such as curiosity and inferential thinking.

Rational, aim and objectives of current research

In comparison with the studies addressed to elementary students, the review of literature showed significantly fewer studies regarding naïve biological knowledge and understanding of insects conducted with preschool children (Allen, 2015; Grando et al. 2018; Slarp, 2014). Still, none of these

were detected to apply inquiry-based methods of exploring preschool children's understanding of insect characteristics, life habits of insects (breeding-offspring), and feeding habits of insects.

The aim of the current study is to examine whether there is naive biology in early years by exploring kindergarten children's understanding about insects. In a further point, this study also aims to examine the impact of the 5E inquiry-based learning model on kindergarten children's environmental literacy. The three research questions that guided the design and analysis of this study are listed below:

1. Do children distinguish similarities and differences among insect characteristics from different taxes, their breeding-offsprings and their feeding habits?
2. Can children define what an insect is and understand their role and place in ecological system?
3. To what extent kindergarten children's biological knowledge develops and changes through their engagement in the 5E inquiry-based learning model?

Matera Is and Methods sample

Two public Greek kindergarten classrooms in Thessaloniki (Greece) selected for sampling. The sample consisted of 30 mixed gender kindergarten children of typical development ranged between 5-6 years old. This age group was chosen knowing that, young (age 7 and younger) children's understandings of organisms tend to be based on perceptual and behavioural features (Allen, 2015). The experimental group (n=15) participated in the intervention and the control group (n=15) functioned as a weighing tool for the evaluation of the collected data. Information letters were distributed, and consent forms were acquired from the parents/legal guardians. All rights were reserved, and full anonymity was kept. This research was approved by the Ethics Board of the Aristotle University of Thessaloniki (Greece).

Data Collection Tool

The data collection tool consisted of a semi-structured interview. Grando et al.' s (2018) previous study measuring kindergarten children's understandings about insects (physical characteristics of size and shape, arthropod characteristics, insect characteristics, human-insect interactions, life habits of insects, feeding habits of insects, and means of locomotion) formed the basis for the instances of the interview. The interview concerned the children's understanding for 6 insects that represent different taxes (butterfly, ladybird, mosquito, grasshopper, cicada, bee). *Why insects?* Insects have different developmental characteristics (e.g. exoskeleton) and life cycles

different from humans (e.g. eggs, pupae, larvae, insects). *Why these classes?* Six different classes were chosen that are found in a variety of habitats and urban environments: ladybug (Sloggett & Majerus, 2000), butterfly (Roger & Dennis, 2004), mosquito (Burkett-Cadena et al. 2013), grasshopper (Fartmann et al. 2021), cicada (SimÕes & Quartau, 2008) and bee (Potts et al. 2006).

Questions included 3 instances: A_ insect characteristics, B_ life habits of insects (breeding-offspring), and C_ feeding habits of insects. For each instance, participants were shown 12 pictures, each on a card measuring A3 size (11.7 x 16.5 inches), depicting 6 insects and 6 non-insects (instance A), 6 insect offsprings and 6 non-insect offsprings (instance B), 6 food groups for insects and 6 non-food groups for insects (instance C). In A & C instance participants were asked firstly to choose among the pictures and secondly to label their choices. In instance A_ insect characteristics, the vocabulary expected to be mentioned was: head, abdomen, thorax, antennae, hexapoda and {bi-lateral symmetrical} wings. In instance C_ feeding habits of insects, the vocabulary expected to be mentioned was: blood, pollen, nectar, leaves, harmful insects, and crops. Score [0] addressed to the pictures not chosen and the vocabulary not mentioned, while score [1] addressed to the correct chosen pictures and the correct vocabulary used. For the analysis five variables were created: *insect recognition, egg recognition, food vocabulary and food recognition.*

Intervention

The intervention was based on framework from previous research (Grando et al. 2018; Samarapungavan, Mantzicopoulos & Patrick, 2008; Shepardson, 2002; Slarp, 2014) while integrating the 5E Model (Bybee et al. 2006). The intervention lasted for three weeks (21 days in total) and included five phases, each covering a separate component of the 5E model while integrating the others at the same time. Since, the implementation of new Greek curriculum for preschool education (Curriculum for preschool education, 2022) relies on the principles of constructivism, and integrates the instructional 5E model, the intervention attributes a fundamental role to variations of constructivism, such as inquiry-based learning, active learning and knowledge building. KWLH chart, recommended for educators to teach units on insects and proposed by the Greek curriculum for preschool education (Curriculum for preschool education, 2022), was also used during the 5E model phases as a research strategy tool. The activities of the intervention were formed to relate with six selected insects, with reference to their characteristics, their life habits (breeding-offspring), and their feeding habits. In Table 1, the design of the intervention is presented.

Table 1.

The 5E model phases of the insect-themed intervention.

<table>
<tr><th colspan="4">INTERVENTION LAYOUT</th></tr>
<tr><td colspan="2">Title</td><td colspan="2">Insects</td></tr>
<tr><td>Objectives</td><td>• To distinguish similarities and differences among insect characteristics from different taxes, their breeding-offsprings and their feeding habits.
• To define what an insect is and understand their role and place in ecological system.</td><td>Thematic fields, units & sub-units</td><td>• Natural Sciences / Living Organisms
• Language
• Art</td></tr>
<tr><td colspan="4">5E MODEL PHASES
• <u>Phase 1: ENGAGE with naïve biology regarding insects</u>
Based on students' prior knowledge and to identify any knowledge gaps a brainstorming about insects is conducted. Students' ideas are scribed into a histogram. Their ideas are grouped into categories (characteristics, life habits, feeding habits). Students discuss their ideas and track similarities and deviations of what defines an insect. Before conducting their research about insects, they fill in a KWLH chart to activate their background knowledge, set the purpose for researching and plan for how to find information.</td></tr>
<tr><td colspan="4">• <u>Phase 2: EXPLORE the insect characteristics, breeding-offsprings and feeding habits</u> Students actively explore information about six insects that represent different taxes (i.e. butterfly, ladybird, mosquito, grasshopper, cicada, and bee). They inquire details about insect characteristics, insect life habits, and insect feeding habits through a variety of visual aids (i.e. pictures, cards, documentaries, encyclopedias, insect-themed picturebooks, and insect-themed songs). They explore the insect anatomy (i.e. head, abdomen, thorax, antennae, hexapoda and {bi-lateral symmetrical} wings), circle of life and offspring types, and different sources of feeding (e.g. liquid types of food, powder types of food, greenery type of food, etc.). They also try to acquire information through the web and by asking questions to their parents/guardians at home. Furthermore, the students are urged to observe insects at nature (schoolyard) to learn in a hands-on way.</td></tr>
<tr><td colspan="4">• <u>Phase 3: EXPLAIN insects' similarities and differences and life-circles</u>
This is the teacher-led phase that helps students synthesize the new knowledge of insects and ask questions if they need further clarification. Students are asked to work in pairs to share what they learned during the explore phase. To boost understanding, in line with the zone of proximal development theory, 6year-olds form pairs with the 5year-olds. The older child will take over the responsible role of helping the younger one to track the similarities and differences in different insect taxes, their distinctive life-circles and their different feeding habits. Each pair enters their information in a double entrance board. When the board is filled, students draw assumptions based on the six insects' similarities and differences in terms of characteristics, life-habits and feeding habits. The students fill in the KWLH chart to track their progress.</td></tr>
</table>

• **Phase 4: ELABORATE on making insect leporello storybooks** Students are given space to apply what they've learned and reinforce their new knowledge of ecology. They create six insect leporello storybooks integrating information about insect characteristics, their breeding-offsprings and feeding habits. Students are free to use either printed or digital materials. They can decide either to typewrite or voice-record the text and use either ready - made images/photos, their own drawings, or internet pictures as illustration for the insect leporello storybooks. Finally, students display (printed or on screen) their insect leporello storybooks to communicate about their insect investigations to students from other classrooms and to their parents/guardians at home.	
• **Phase 5: EVALUATE on how the knowledge of insects leads to a new understanding of biology** Students cement their knowledge by evaluating themselves on what they have learnt. Students are asked to present to the group the procedure of the exploration about the six different insect characteristics, their life habits and feeding habits and comment on their effort. They are also asked to compare their prior knowledge of the definition of an insect to their new knowledge and understanding of insect taxes. Students give rationale on why the inquiry procedure (exploration, observation, working in groups, applying the new knowledge into leporello storybooks) helped them to their understanding of insects. They fill in the KWLH chart to evaluate their learning about insects.	
Learning outcomes	Students are expected to: • be able to define an insect addressing to their taxa characteristics, breeding and feeding habits. • understand insects' role and place in ecological system. • apply their knowledge of insects in creating leporello storybooks to communicate about their insect investigations to others

Results

At first, we conducted the Shapiro-Wilk Test, to check if a dataset follows a normal distribution (Table 1). The use of Shapiro-Wilk is recommended before statistical analyses that assume regularity, such as: T-test (for comparison of averages). It is also recommended when the sample of the survey is less than 50 people such as our sample. The test takes a p-value p.>0.05 when the data does not reject regularity (i.e. it can be normal). Table 2 shows that the variables of our survey had a normal distribution (p>0.05).

Table 2.
Normality Test (Shapiro-Wilk)

			W	p
Characteristics vocabulary pre experimental	-	characteristics vocabulary post experimental	0.880	0.332
Insect recognition pre experimental	-	Insects recognition post experimental	0.779	0.331

Egg recognition pre experimental	-	egg recognition post experimental	0.922	0.138
Food vocabulary pre experimental	-	food vocabulary post experimental	0.881	0.127
Food recognition pre experimental	-	food recognition post experimental	0.938	0.272

The paired samples t-test is used to compare the mean values of two correlated samples, the measurements before and after an intervention. The purpose of the present analysis is to examine whether there is a statistically significant difference between the two conditions (situation of pre and post intervention). Before the paired samples test, we presented the descriptive statistics, such as mean (M), standard deviation (SD), median (M) and number of observations (N) for each group (Table 3).

Table 3.

Descriptives of the variables of the survey

	N	Mean	Median	SD	SE
Characteristics vocabulary pre experimental	17	0.706	1	0.686	0.166
Characteristics vocabulary post experimental	17	5.353	6	0.931	0.226
Egg recognition pre experimental	18	2.167	2.00	1.618	0.381
Egg recognition post experimental	18	5.611	6.00	0.608	0.143
Food vocabulary pre experimental	18	2.167	2.00	1.618	0.381
Food vocabulary post experimental	18	4.611	5.00	1.754	0.413
Food recognition pre experimental	18	2.167	2.00	1.618	0.381
Food recognition post experimental	18	5.167	6.00	1.200	0.283

The paired sample test is based in a null hypothesis (Ho). A suitable null hypothesis for comparing the two groups before and after the intervention could be: Ho_ There is no statistically significant difference in the mean values of the variables between the two groups before and after the intervention. The corresponding alternative hypothesis could be: H1_ There is a statistically significant difference in the mean values of the variables between the two groups before and after the intervention. If the p-value is smaller than the significance level (typically 0.05), we reject the null hypothesis (H_0) and conclude that there is a statistically significant difference between the two conditions. The results showed a statistically significant increase in the mean value after the intervention in the situation of the above variables *„characteristics vocabulary“* with t (17) =-18.12, p<.001, *„egg recognition“* with t(17)=-8.48, p<.001, *„food vocabulary“* with t(17) =-4.18, and *„food recognition“* with t (17)= -6.18, p<.001 (Table 4). There were no statistical

differences in the variable *„insect recognition“* and in all variables in the control group.

Table 4.

Paired Samples T-Test among the two groups of the survey.

								95% Confidence Interval	
			statistic	df	p	Mean difference	SE difference	Lower	Upper
Characteristics vocabulary pre experimental	Characteristics vocabulary post experimental	Student's t	-18.12	16.0	<.001	-4.65	0.256	-5.19	-4.10
Egg recognition pre experimental	Egg recognition post experimental	Student's t	-8.48	17.0	<.001	-3.44	0.406	-4.30	-2.59
Food vocabulary pre experimental	Food vocabulary post experimental	Student's t	-4.18	17.0	<.001	-2.44	0.584	-3.68	-1.21
Food recognition pre experimental	Food recognition post experimental	Student's t	-6.18	17.0	<.001	-3.00	0.485	-4.02	-1.98

Discussion and conclusion

This study attempted to explore whether there is naïve biology in preschool children. Findings showed that children's prior naïve knowledge of insects exists, but it includes several misconceptions regarding insect taxonomy, morphology and eating habits, as well as gaps regarding insect breeding, similarly to primary students' biological knowledge (Inagaki, 1997; Shepardson, 2002). Children's new acquired knowledge lied in agreement with previous findings by Allen (2015) and showed that preschool children can learn how to distinguish similarities and differences among insect morphology and their living habits, topics suitable for preschool education according to

Grando et al. (2018) and Boileau and Russell (2020).

Furthermore, the most important conclusion of this preliminary study is the fundamental role that the 5E inquiry-based learning model plays in developing children's naïve biological knowledge and changing or expanding preschool children's environmental literacy. The notable increase in pre and post evaluation of experimental group performance, in contrast with the no significant difference in control group results, proves the superiority of an inquiry-based process compared to a lecture-based teaching in kindergarten, an assumption previously underlined by Samarapungavan, Mantzicopoulos and Patrick (2008). The 5E phases engaged preschool children into environmental notions, urged them to explore the world of insects based on their own prior experience, explain and elaborate the environmental understanding of insect taxes, breeding and eating habits, and evaluate how the knowledge of insects led them to a new understanding of biology, proving previous findings of preschool children's ecoliterative ability (Slarp, 2014; Weeks & Oseto, 2018). Hence, if what can be assumed is that the more applying inquiry and active learning opportunities, the better children define what an insect is and understand their role and place in ecological system, the current study raises the discussion of the role of learning conditions in preschool children's understanding of ecological concepts and, therefore, their environmental literacy flourishing.

Provided that the sample of this study was narrow, the results could be considered as preliminary and form the basis for future research. Apart from the population size, demographics could be also expanded by including preschool children from rural areas to compare their performance to those of urban regions. Furthermore, the sample tested for their naïve biological understanding of insects could be also re-tested in an older stage (1st, 3rd, 6th grade) to evaluate the repercussions of influencing children's naïve biology.

Since environmental education plays a vital role in understanding not only the world around but also the relationships to living things, every trial to establish methodologies that develop environmental literacy through inquiry active learning is worth attempting.

BIBLIOGRAPHY

Allen, M. (2015). Preschool children's taxonomic knowledge of animal species. *Journal of Research in Science Teaching, 52*(1), 107–134.

Barrow, L.H. (2002). What do elementary students know about insects? *Journal of Elementary Science Education 14*, 53–60. https://doi.org/10.1007/BF03173848

Boileau, Y. S. E., & Russell, C. (2020). Insect and Human Flourishing in Early Childhood Education: Learning and Crawling Together. In A Cutter-Mackenzie-Knowles, K. Malone & E. Barratt Hacking (Eds.), *Research Handbook on Childhoodnature* (pp. 1323-1335). Springer.

Burkett-Cadena, ND., McClure, C.,J.,W., Estep, LK., Eubanks, MD. & Eubanks, M., D. (2013). Hosts or habitats: What drives the spatial distribution of mosquitoes? *Ecosphere 4(2)*:1–16. http://dx.doi.org/10.1890/ES13-00009.1

Bybee R. W., Taylor J. A., Gardner A., Van Scotter P., Powell J. C., Westbrook A., & Landes N. (2006). The BSCS 5E instructional model: origins, effectiveness, and applications. Colorado Springs: BSCS.

Curriculum for preschool education (extended version). (2022). Act „Upgrading the Curriculum and Creating Educational Materials for Primary and Secondary Education"- MIS: 5035542. Athens: Institute of Education Policy.

Elkeey, S. S. (2017). Developing science process skills and some of accompanying skills through observation of life cycle of silkworm by kindergarten child. *The Online Journal of New Horizons in Education, 7*(1), 53–63.

Fartmann, T., Poniatowski D., Lisa Holtmann, L. (2021). Habitat availability and climate warming drive changes in the distribution of grassland

grasshoppers. *Agriculture, Ecosystems & Environment Volume 320*, p: 107565 doi: 10.1016/j.agee.2021.107565

Grando, G., Bramuzzo, S., Irato, P., Guidolin, L., Ferrari, L., & Santovito, G. (2018). Introduction to the world of insects: A didactic research in kindergarten. *Proceedings of the 12th International Technology, Education and Development Conference*, 404–412. https://doi.org/10.21125/inted.2018.1066

Inagaki, K. (1997). Emerging distinctions between naive biology and naive psychology. In H. M. Wellman & K. Inagaki (Eds.), *The emergence of core domains of thought: Children's reasoning about physical, psychological, and biological phenomena* (pp. 27–44). Jossey-Bass/Wiley.

Potts, G., *Petanidou*, T., Roberts, S., O'Toole, C., Hulbert, A., Willmer, P. (2006). *Plant-pollinator biodiversity and pollination services in a complex Mediterranean landscape. Biological Conservation, 129* (4), 519–529.

Roger, L., Dennis, H. (2004). Butterfly habitats, broad-scale biotope affiliations, and structural exploitation of vegetation at finer scales: the matrix revisited. *Ecological Entomology, 29,* 744–752.

Samarapungavan, A., Mantzicopoulos, P., & Patrick, H. (2008). Learning science through inquiry in kindergarten, *Science Education, 92*(5), 868–908. https://doi.org/10.21125/inted.2018.1066

Shepardson, D. P. (2002). Bugs, butterflies, and spiders: Children's understandings about insects. *International Journal of Science Education, 24*(6), 627–643. https://doi.org/10.1080/09500690110074765

Simões, P., C. & Quartau, J., A. (2008). Distribution patterns and calling song variation in species of the genus Cicada Linnaeus, 1758 (Hemiptera, Cicadidae) in the Aegean Sea area. 2008. *Italian Journal of Zoology*, 75 (2), 135–146. https://doi.org/10.1080/11250000701701769

Sloggett, J.J., Majerus M. (2000). Habitat Preferences and Diet in the Predatory Coccinellidae (Coleoptera): An Evolutionary Perspective. *Biological Journal of the Linnean Society, Volume 70,* (1), 63–88, https://doi.org/10.1111/j.1095-8312.2000.tb00201.x.

Slarp, M. (2014): How Ecoliterative is a Five Year Old? Investigating the Effects of a Teaching Intervention on kindergarten Children's Understanding of Ecological Concepts. School of Biological Sciences, Faculty of Sciences, University of Sydney, Australia.

Sloggett, J.J., Majerus M. (2000). Habitat Preferences and Diet in the Predatory Coccinellidae (Coleoptera): An Evolutionary Perspective. *Biological Journal of the Linnean Society, 70,* (1), 63–88, https://doi.org/10.1111/j.1095-8312.2000.tb00201.x

Weeks, J. F., & Oseto, Y. C. (2018): Interest in Insects: The Role of Entomology in Environmental Education. *Insects*, *9*(1), 26. https://doi.org/10.3390/insects9010026

ИМА ЛИ НАИВНЕ БИОЛОГИЈЕ У РАНИМ ГОДИНАМА? ЕВАЛУАЦИЈА УТИЦАЈА 5Е МОДЕЛА УЧЕЊА ЗАСНОВАН НА ИСПИТИВАЊУ НА УЧЕНИКЕ У ВРТИЋУ ЕКОЛОШКЕ ПИСМЕНОСТИ О ИНСЕКТИМА

Циљ ове студије је да се испита да ли постоји наивна биологија у раним годинама истражујући разумевање деце из вртића о инсектима кроз 5Е модел учења заснованог на упитима. За потребе студије, тронедељна интервенција је осмишљена тако да укључује пет фаза, од којих свака интегрише засебну компоненту 5Е модела. КВЛХ графикон, препоручен за едукаторе да подучавају јединице о инсектима, такође је коришћен током 5Е фаза као алат за стратегију истраживања. Активности интервенције су формиране тако да се односе на шест одабраних инсеката, са осврtом на њихове карактеристике, њихове животне навике (приплодно потомство) и навике у исхрани. Експерименталну групу, која је учествовала у интервенцији, чинило је тридесеторо деце мешовитог пола типичног развоја у вртићу, узраста од 5-6 година, а контролна група (н=15), која је пратила наставу инсеката усмерену на наставника, функционисала је као инструмент мерења за евалуацију прикупљених података. Обе групе су учествовале у полуструктурираном интервјуу, који се састојао од слика и питања, на нивоу пре и после, како би проценили своје разумевање шест инсеката који представљају различите порезе (лептир, бубамара, комарац, скакавац, цикада, пчела). Резултати показују диференцијацију у перформансама група, доказујући да је знање експерименталне групе и разумевање карактеристика својстава инсеката, узгоја и навика у исхрани значајно повећано због њиховог учешћа у 5Е наставном процесу заснованом на упитима. Дискусија о налазима потврђује да би приступ вођеног истраживања 5Емодел могао најбоље успети у привлачењу интересовања, стимулисању размишљања, промовисању учења садржаја и развоју научних атрибута у предшколском образовању.

Кључне речи: наивна биологија, инсекти, 5Е модел, вртић, еколошка писменост.

УДК 159.922.27-053.4
159.946.3-053.4
316.644-053.4:795
- оригинални научни рад -
Рад примљен: 30. 11. 2024.
Рад одобрен: 16. 12. 2024.

Марија Николић*, васпитач
ПУ „Вукица Митровић“, Лесковац

Јована Маринковић, васпитач
ПУ „Вукица Митровић“, Лесковац

УТИЦАЈ ВИДЕО ИГАРА НА ГОВОР И НА КОМУНИКАЦИЈУ ПРЕДШКОЛСКОГ ДЕТЕТА

Видео игре, као врста пасивне забаве, данас је најпопуларнија дечја активност. У литератури се налазе истраживања која указују како на позитивно тако и на негативно дејство видео игара на развој говора комуникације код деце предшколског узраста. У раду се даје осврт на неке од позитивних и негативних утицаја, на услове коришћења који могу довести до различитих исхода по питању утицаја на гоовр и комуникацију деце, као и о улози родитеља.

У другом делу рада аутори дају истраживање које се базира на испитивању како видео игре утичу на говор деце и испитивање става родитеља по питању утицаја видео игара на говор и комуникацију предшколске деце.

Кључне речи: видео игре, говор, комуникација, предшколско дете.

Увод

У добу дигитализације, интернет има све значајнију улогу у нашем свакодневном животу. Лако доступан створио је невиђене прилике за децу и омладину да се повежу, да уче, да се друже и играју, излажући их новим идејама и разноврснијим изворима информација. Са друге стране, интернет носи и низ негативних последица, што у случају онлајн видео-игара, може да се заврши зависношћу од истих. Према подацима УНИЦЕФА-а из 2022. године, 75% деце узраста од 6 до 24 година користи интернет, док око 65% остале светске популације такође приступа мрежи. Деца проводе све више времена онлајн и овом тренду се придружује све млађа популација. Сваких пола секунди једно дете први пут улази на интернет (УНИЦЕФ, 2022). Поред негативног утицаја на процес

* marija.nikolic.mara82@gmail.com

социјализације са вршњацима, интернет пружа могућност и за развијање друштвено пожељних животних стилова, попут читања књига и других занимљивих и едукативних садржаја.

Од тренутка када се у свом најранијем узрасту упознају са медијима, деца се сусрећу са разноврсним медијским садржајима који мењају њихов начин провођења слободног времена (Šego, 2009: 62), а један од омиљених јесте дружење и игра у виртуелном свету – свету видео-игара, где су изложени и позитивном и негативном утицају. Видео-игре су постале изузетно утицајне у животима целе популације, а посебно код деце од 6 до 11 година. Кроз свој еволутивни развој постале су комплексан медиј који комбинује визуелне и аудитивне елементе како би створиле готово веродостојне симулације стварности. Ова промена се огледа у чињеници да је индустрија видео-игара постала најбрже растућа креативна индустрија на свету, привлачећи огроман број играча (Kosjerina, 2015).

У прошлости су видео-игре често биле сагледаване као средство забаве за младе, али се сада препознају као моћан и комлексан нови медиј. Аутори све више пропознају да видео игре нису само средство забаве, већ и облик медијске праксе који комбинује аудиовизуелне елементе и културу играња. Ова промена у перцепцији видео игара отвара многе могућности за њихово различито тумачење и проучавање (Bugarski, 2005; Matović, 2011; Stojanović 2019).

Утицаји видео-игара на говор деце

Осим што пружају забаву и интеракцију, видео-игре такође имају потенцијал да утичу на развој говорних вештина деце. При холистичком приступу, развој говора је део целовитог развоја деце предшколског узраста. У таквим околностима игра деце је њихово најприроднije својство за развој, васпитање и учење јер је дете „играјуће биће или биће игре (архетип човека Home ludens)“ (Миловановић, 2019: 187). Видео игра, као врста пасивне забаве, данас је најпопуларнија дечја активности. Наводи се као високоризичан фактор за развој говора и језика, нарочито ако је дете изложено интензивним утицајима видео-игрица између прве и треће године живота, тј. у периду најинтезивнијег развоја говора. Ако дете више времена проводи у пасивном стању, само играјући видео-игре, онда се и његове функције говора не остварују у потпуности. Услед прекомерне употребе видео-игара може доћи „до потешкоћа у комуникацији са вршњацима, али и са члановима породице“ (Rančić, 2022: 244–245). Такође, може доћи и до социјалне изолованости детета. Мирјана Стакић наводи да „сати проведене за рачунаром у реалности проузрокују постепено отуђење човека, иза кога се крије усамљеност и губитак слободе“ (2017: 446).

Штетни утицаји видео-игара на развој речника деце долазе отуда што је у многим видео-играма заступљен једноставан, а истовремено разумљив језик најмлађима. У таквим случајевима дете нема много могућности да прошири свој речник новим речима. У појединим видео-играма заступљен је енглески језик па постоји вераватноћа да дете неће разликовати вокабулар на свом језику колико би то могло. Дете које проводи превише времена играјући видео-игре занемарује остале језичке активности (Mayurek & Engelhardt, 2013: 262), те има ограничену комуникацију са другима.

У видео-играма често су заступљени елементи насиља, вређања и употребе непристојних речи, речи које нису преведене, као и сленгови из страног језика те деца не познају њихово значење и нису у могућности да их адекватно употребљавају. Деца која практикују употребу наведених форми видео игара могу усвојити нежељене обрасце понашања и користити неправилне речи у свакодневној комуникацији како са родитељима тако и с вршњацима, васпитачима.

Поред негативног утицаја видео игара услед њиховог неадекватног садржаја, захтева или правила игре, прекомерног времена проведеног у игри, истраживања показују да поједине тзв. едукативне видео игре имају позитивног утицаја на говор и на понашање деце јер су осмишљене да циљано утичу на неки од аспеката развоја деце.

Дете се најчешће прво сусреће са видео-играма за које је битна фина моторика и визуелно-просторна перцепција, јер су неопходне за изршавање задатака у игрицама. У видео-играма се од детета захтева одређени ниво знања, решавање проблемских задатака, логике и праћење упутстава. Видео игре нису најбољи избор за подстицање говорног развоја, али могу бити средство за увежбавања разумевања комплексних низова налога. Могу подстицати говорно-језички развој ако садрже обавезну интеракцију два играча (Apel & Masterson, 2004: 130). Поједине видео игре могу се играти у пару или у групи што има позитивне ефекте на развијање социјалне интеракције и кооперативних односа између вршњака. Деца уче како да међусобно комуницирају, размењују ставове и мишљења (Gentile & Gentile, 2008: 127).

Већи део видео игара условљава дечији мозак да пронађе одређено решење за проблем услед чега бивају награжена, чиме деца тако јачају упорност, труде се и не одустају. Такође, уче да поштују правила, одређени ред и добијају награду за то, у виду пређеног ниво, осећаја да су у нечему успели и сл. Потребно је одабрати прикладну игру за дете у којој може учествовати родитељ и створити ситуацију где заједно учествују и усмеравају се на исти циљ или тему игре.

На тај начин може се подстицати дететов говорни развој кроз упутства и повезаност игре са свакодневим животом. Дете може развијати говор кроз комуникацију тако да родитељу објашњава шта мора да изврши у игрици, а самим тим се осећа важно и задовољно да оно може нечему да научи своје родитеље. Међутим, ико поједине видео-игре могу позитивно деловати на дете, проширивати његово знање и унапређивати комуникативност, свака прекомерна употреба смањује позитивне ефекте.

Метод

Предмет овог истраживања је испитивање утицаја видео игара на речник и говор деце предшколског узраста. Циљ истраживања је испитати мишљење родитеља о утицају видео игара на развој говора и комуникативних способности код деце предшколског узраста У истраживању се пошло од опште претпоставке да видео-игре утичу на развој говора и комуникације код деце предшколског узраста.

Узорак и процедура: Истраживање је вршено у радној јединици „Снежана“ у Грделици, у оквиру ПУ „Вукица Митровић“, Лесковац. Популацију која је учествовала у истраживању чине 75 родитеља, чија деца припадају предшколском узрасту.

Инструмент истраживања и обрада података: За прикупљање података користили смо анкету за родитеље, учествовало је 50 женског пола (74,7 %) и 25 мушког пола (25,3%). Истраживање је спроведено током новембра месеца 2024. године.

Инструмент који је коришћен је упитник који се састојао од 24 ајтема, који је посебно сачињен за потребе истраживања. Добијени подаци обрађени су методом дескриптивне статистике.

Резултати истраживања

У анкети је учествовало укупно 75 испитаника, више жена и то 50 (74,7 %), док је мушкараца било у мањем броју, њих 25 (25,3%).

По питању старост испитаника, 13,3 % испитаника је старости између 25–30 година, затим 30,7% испитаника старости 30–35 година, 36% испитаника су старости 35–40 година живота и 20% испитаника јесу између 40–45 година живота. Разнолика старосна структура анкетираних родитеља помоћи ће у спроведемо истраживања и прикупљању одговора.

Када је степен образовања анкетираних родитеља у питању, дошло се до следећих резултата: највише анкетираних родитеља је са високом стручном спремом, половина од укупног броја испитаника или 50,7% њих, затим 34,7% испитаника као највиши постигнути ниво образовања има

средњу стручну спрему и на крају 14,7 % испитаника има вишу стручну спрему, док није било испитаника са основном школом.

Провераван је и радни статус учесника у анкети и дошло се до сазнања да је 80% родитеља запослено, а да је 20% оних који нису у радном односу.

Питање које се односи на став родитеља према видео играма показало је да чак половина анкетираних родитеља или 50,7% њих има јасан и негативан став према видео играма, да је 38,7% неутралног става и мишљења према истим, док је оних са позитивним ставом према овој врсти модерне забаве у знатно мањем проценту, свега 10,7% испитаника.

С обзиром на чињеницу да живимо у модерном времену и да су мултимедијални уређаји у рукама наше деце постали нека врста тзв. модерних, паметних играчака, на питање које све уређаје поседују деца учесника у анкети, испитаници су имали могућност да обележе више понуђених ставки, тј. уређаја, те су добијени следећи одговори: 13 детета (17,3%) поседују таблет, 28 детета (37,3%) поседују телефон, затим њих 10 (13,3%) има рачунар, телевизор поседује њих 44 (58,7%), док конзоле, Sony playstation има у свом поседу њих 14 (18,7%), а паметне сатове има њих 14 (18,7%). Ако се одговори упореде са радним сатусом родитеља или са нивоом образовања, ни једно ни друго не утиче на резултате јер готово да нема разлике у томе које уређаје поседује дете родитеља који није у радном односу или родитеља са високим нивоом образовања у односу на родитеље са средњим нивоом образовања.

Када је у питању сврха коришћења мултимедијалног уређаја, 46 дета (61,3%) користи мултимедијалне уређаје за приступ интернету и гледање мултимедијалних садржаја, њих 25 (33,3%) у едукативне сврхе, док наведене мултимедијалне уређаје за играње видео игара користи 24 (32%). Свега 3(4%) детета уређаје које поседује користи за нешто друго. Када одговоре упоредимо са нивоом образовања родитеља, можемо видети да одговоре не можемо довести у везу са нивоом образовања родитеља.

На основу питања да ли деца анкетираних родитеља код куће играју видео-игре, добијени су следећи резултати: 22,7% испитаника потврдило је да њихова деца код куће играју видео игре, 44% испитаника изјаснило се да деца то чине само повремено, док 33,3% родитеља тврди да њихова деца код куће не користе овај вид забаве.

На питање колико често дете игра видео игре код куће, резултати показују да 20% деце анкетираних родитеља свакодневно игра видео игре, да 24% деце игра једном или два пута недељно, по 1–2 сата, затим да 16%

деце овај вид забаве користи само викендом, само 4% деце анкетираних родитеља видео игре игра једном до два пута месечнона по 2–3 сата, док 36% деце, што је охрабрујуће ако су одговори родитеља били тачни и искрени.

О томе коју врсту видео игара деца анкетираних родитеља најчешће користе, сазнаје се да: едукативне видео игре игра 30,7% деце, авантуристичке чак 44% деце, затим спортске 18,7%, док ниједну врсту видео игара не користи чак 22,7%, што говори у прилог резултату из претходног графикона, тј.поткрепљује тврдње родитеља да њихова деца веома ретко, скоро никада не играју видео игре код куће. На ово питање родитељи су имали могућност да означе више поља у одговорима.

На питање да ли дете више времена проводи у игрању видео игара, у причању или у томе да му неко чита књиге, добијени резултати су охрабрујући, јер савремено доба јесте донело са собом многе изазове како за одрасле, тако и за децу, али у многоме од одраслих, од васпитног, родитељског стила зависи колико ће постојати мера у свему и колико ће деци бити дозвољено да уроне у виртуелни, нестварни свет. Анкета показује да чак 56 % деце анкетираних родитеља ипак више чита књиге и разговара са одраслима из куће и свог окружења него што време проводи уз рачунар или пак неки други мултимедијални уређај, да је 24% родитеља неодлучно, а нешто мањи проценат деце, њих 20 % ипак више времена код куће проведе играјући видео игре него уз књигу или комуникацију са одраслима.

Када су у питању промене у речнику деце под утицајем видео игара, резултати показују да 50,7% родитеља сматра да нема никаквих промена нити негативних утицаја код њихове деце приликом коришћења дигиталних уређаја, 14,7% родитеља је неодлучно, док је 34,7% анкетираних родитеља примећује одређене промене код своје деце.

Видео игре нису прави избор за подстицање говорног развоја, али се у истим деца сусрећу са новим терминима чиме додатно богате свој вокабулар. Процена родитеља по питању тога да ли видео игре помажу детету да научи нове речи, је таква да се 26,7% испитаника слаже, 17,3 % није било сигурно у свој одговор, док је чак 56% испитаника мишљења да играње видео игара ипак не помаже њиховој деци у усвајању нових речи и богаћењу речника.

Колико деца користе речи или фразе из видео игара, 36% родитеља рекло да њихова деца повремено користе речи или фразе које су чули играјући видео игре, само 6,7% је одговорило да њихова деца користе често фразе из видео игара, а охрабрујући је резултат да чак 57,3 %

родитеља тврди да њихова деца ретко, скоро никада не понављају речи које су њихова деца чула или научила из видео игара.

По питању процене родитеља о могућностима поремећаја у говору који су неминовно узроковани претераним или сталним коришћењем мултимедијалних уређаја са сврхом забаве и играња видео игара, било је разноразних и многобројних одговора који углавном говоре у прилог томе да видео игре имају негативан утицај на речник и развој говора уопште код деце у млађем, предшколском узрасту или пак на општи дечији развој.

Процена родитеља да ли је повећано интересовање деце за развојем и богаћењем речника након играња одређених видео игара указује да 16% родитеља тврди да су након играња одређених видео игара приметили појачано интересовање за развојем и богаћењем речника и усвајања нових речи и терминологије, 29,3% је неодлучно, док 54,7% родитеља тврди да се код њихове деце ништа није променило по том питању, нису приметили поменуте промене.

У видео играма су често заступљени елементи насиља, вређања и употребе неприкладних речи. Деца могу усвојити нежељене обрасце понашања и користити непримерене речи у свакодневној комуникацији, како са родитељима тако и са вршњацима или васпитачима. Велика већина родитеља, њих чак 90,7% је става да вулгарне речи у видео играма негативно утичу на развој говора код деце, док остатак анкетираних родитеља немају јасан став по том питању или се не слажу.

С обзиром на то да садржаји видео-игара често наводе децу на идентификацију са јунацима, као и да су видео-игре засићене агресијом, могло би се рећи да је ово само још један од аспеката и примера негативног утицаја истих на најмлађе. У прилог томе иду и одговори родитеља по питању тога да ли у видео играма деца проналазе своје идоле, понашају се и говоре као они, јер се 73,3% испитаника слаже да деца у видео играма проналазе своје идоле, понашају се и говоре као они, 14,% је недефинисаног и јасног става, а само 12 % се не слаже са овом могућношћу.

С обзиром на то да екран не тражи интеракцију, а дете је само пасивни посматрач у овом виду разоноде, који год да је вид забаве испред екрана у питању, није довољно и адекватно стимулисано, језик усваја слушањем и имитацијом. Са претпоставком да када деца једном усвоје одређени облик говора под утицајем видео игара, касније га отежано мењају, сложило се чак 62,7% испитаника, 21,3 % није сигурно у свој одговор, док је 16 % ипак другачијег мишљења.

Анкета је показала и да 70,7% испитаника има негативан према тврдњи да видео игре могу имати и позитиван утицај на развој говора код њиховог детета, њих 21,3% се углавном слаже са овом тврдњом, док се врло мали број родитеља,свега 8% ипак слаже са нашом тврдњом. Подељена су мишљења родитеља по питању тога на који начин видео-игре позитивно утичу на развој говора, односно, 51,43% сматра да не утичу позитивно на богаћење речника, док остали сматрају да једино едукативне игре могу позитивно утицати на говор деце.

Сумирајући резултате одговора на тврдњу да деца која често играју видео игре слабије комуницирају са вршњацима и у породици, уочава се да се чак 65,3% родитеља слаже са наведеном констатацијом, 20% родитеља нема јасно дефинисан став, док се 14,7% ипак не слаже са овом констатацијом.

Почетне основе енглеског као страног језика, деца највише усвајају коришћењем тастатуре приликом играња компјутерских игара, и то представља велику олакшицу када дете достигне ниво да свесно усваја страни језик, а деца предшколског узраста најлакше усвајају стране језике. Са овом констатацијом сложило се 38,7% испитаника, углавном се сложило њих 37,3% док се 13,3% није сложило са нашом констатацијом, а 10,7% од укупног броја испитаника није имало јасан став.

Када је у питању надзор детета током играња видео игара, увиђа се да добијени резултати највише зависе од васпитног стила који родитељи спроводе у свакодневној комуникацији и функционисању са својим дететом. Несумњиво је приметан ауторитаран (аутократски) стил у васпитању са чак 65,3% родитеља који увек проверавају шта и колико дуго њихово дете игра, затим је присутан демократски стил са 22,7% родитеља који само повремено проверавају активности које њихова деца упражњавају за рачунаром, а остатак испитаника њих 8% дали су одговор да понекад и сами играју видео игре са својом децом, и на крају остаје свега 4% оних који никада не проверавају колико времена њихова деца проводе уз рачунар и шта играју на истом.

Дискусија и закључак

Теоријским проучавањем проблема истраживања у овом раду може се закључити да играње видео-игара од стране деце предшколског узраста има различит утицај на развој њиховог говора и комуникаативних способности. Подељен су мишљењаа родитеља по питању утицаја видео-игара на развој говора деце, док се готово сви слажу са тим да вулгарне речи у видео-играм негативно утичу на вокабулар деце. Већина анкетираних родитељ има негативан став по питању коришћења видео-

игара, као и да услед коришћења видео-игра деца имају слабије изражену потребу за комуникацијом са околином. Односно, постоји приметна разлика у комуникацијским вештинама деце која много времеана проводе играјући видео игре, у поређењу са онима која више времена проводеу разговору са родитељим или играјући едукативне игре. Нешто више од пловине анкетираних родитеља има став да видео-игре нису утицале на на богаћење речника, те да деци која играју видео-игре, исте не помажу у усвајању нових речи. Овакав став можемо довести у везу са врстом видео игара коју деца играју, јер едукативне видео-игре играју деца само трећине испитаника, те је у том проценту забележен став родитеља да деца користе нове речи из игара, односно, у мањем од трећине испитаника је става да су под утицајем видео-игара њихов деца обогатилааа свој речник. Такође, већина родитеља је става да се усвојени облик говора под утицајем видео-игара тешко може мењати.

Када се упореде одговори са нивоом образовања родитеља или радним статусом, не може се рећи да родитељи са високим или вишим образовањем искључиво заступају став о штетном утицају видео игара. Такође, међу родитељима који не проверавају или само повремено проверавају коју врсту видео игре дете игра или колико времена проводе уз рачунар и које сврхе користе исти, у већем проценту се налазе одговори родитеља са високом стручном спремом. Уопште, може се закључити да ниво образовања није пресудно утицао на израњене ставове. Такође, процене које родитељи имају о утицају видео-игара на развој говора њихове деце нису условљене полом родитеља.

Не може се рећи да су видео-игре саме по себи нужно лоше. Важно је како и колоко времнеа деца проводе уз њих. Избор видео-игара има значајну улогу – игре које укључују интеракцију са другим играчима или игре које подстичу креативност могу у одређеној мери имати позитиван утицај на развој говора и на проширење фонда речи. Правилна контрола времена проведеног уз видео-игре и правилан избор могу смањити негативне ефекте и омогућити деци да што боље користе предности овог вида коришћења дигиталне технологије. Родитељи и васпитачи треба да буду свесни овог утицаја и да препознају важност уравнотежаног приступа који омогућава деци да се развијају у свим аспектима: когнитивном, социјалном, комуникативном. Усклађеност њиховог деловања има кључну улогу у овом процесу, јер заједно могу помоћи деци да пронађу здрав баланс између дигиталних активности и реалних социјалних интеракција.

Стручњаци су сагласни да приступ видео-играма треба да буде контролисан, не само временски већ и садржински. Препоручују се видео игре које подстичу: креативност, машту и вештине коришћења модерних технологија, које могу добро утицати на децу.

ЛИТЕРАТУРА

Apel, K. & Masterson, J. J (2004). *Jezik i govor od rodjenja do 6. godine – od glasanja do pocetne pismenosti*. Prilagodila: Posokhova, I. Lekenik: Otvaranje d.o.o, str. 113–138.

Bugarski, R. (2005). *Jezik i kultura*. Beograd: SANU

Gentile DA, Gentile JR. (2008). Violent video games as exemplary teachers: A conceptual analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, 127–141

Kosjerina, A. (2015). *Pozitivni i negativni utjecaji igranja video igara – pregled istrazivanja*. Zagreb: Sveuceliste u Zagrebu.

Matovic, M. (2016). *Medijska pismenost i deca u novom medijskom okruzenju*. Beograd: Fakultet političkih nauka, Unirvizitet u Beogradu

Mazurek, M., Engelhardt, Ch. (2013). Video game use in boys with autism spectrum disorder, ADHD, or typical development. *Pediatrics 132(2).* str. 260–266

Миловановић, Б. (2019). Драмски метод у развоју говора деце предшколског узраста. *Зборник радова Учитељског факултета у Призрену – Лепосавићу, 15(13),* 187–199. Лепосавић: Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић.

Rančić, J. (2022). Uloga digitalnih medija u socijalizaciji dece. *Communication and Media, 7(2),* 239–261.

Стакић, М. (2017). Поливалентност лексема простора и времена у роману Ереб Урсуле Познански. У: Брборић, В. (2017). *Књижевност и језик*, 64 (3–4). Часопис Друштва за српски језик књижевност Србије. 441 – 448. Београд: Чигоја штампа.

Stojanovic, M. (2019). Efekti igranja nasilnih video igrica na decu i mlade. *Specijalna edukacija i rehabilitacija, Vol. 18 (2).* 199–220. Beograd: fakultet za specjalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu.

UNICEF. (2022). *Djeca na internetu – mogucnosti, rizici i bjezbednost*. Izvestaj za Crnu Goru Jul, 2022. dostupno na: https://www.unicef.org/montenegro/izvjestaji/djeca-na-internetu-mogu%C4%87nosti-rizici-i-bezbjednost

Šego, J. (2009.) Obrazovanje za medije – doprinos medijskoj kompetentnosti i kulturi odgovornosti. U: D. Labaš (ur.) *Novi mediji – nove tehnologije – novi moral*. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, str. 61–77.

Marija Nikolić
Jovana Mrinković

THE IMPACT OF VIDEO GAMES ON SPEECH AND COMMUNICATION IN PRESCHOOL CHILDREN

Video games, as a type of passive entertainment, are the most popular children's activity today. The literature contains research indicating both positive and negative effects of video games on the development of speech and communication in preschool children. The paper reviews some of the positive and negative effects, the conditions of use that can lead to different outcomes in terms of the impact on children's speech and communication, as well as the role of parents.

In the second part of the paper, the authors present research based on examining how video games affect children's speech and examining parents' attitudes regarding the impact of video games on the speech and communication of preschool children.

Keywords: video games, speech, communication, preschool child.

УДК 159.922.27-053.4
316.77-053.4
- оригинални научни рад -
Примљен: 09. 12. 2024.
Одобрен: 23. 12. 2024.

Јелка Митровић*, студент мастер студија
Академија струковних студија Јужна Србија, Лесковац
Одсек – Висока школа за васпитаче Бујановац

Видосава Костић, студент мастер студија
Академија струковних студија Јужна Србија, Лесковац
Одсек – Висока школа за васпитаче Бујановац

ЗНАЧАЈ КУЛТУРЕ ОБРАЋАЊА КОД ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА ПОД УТИЦАЈЕМ ПОРОДИЦЕ, ВАСПИТАЧА И МЕДИЈА

Предмет овог рада је анализа културе обраћања код деце предшколског узраста као једног од кључних аспеката њиховог социјалног и комуникацијског развоја. Рад се фокусира на идентификовање основних карактеристика вербалне и невербалне комуникације, као и фактора који утичу на развој културе обраћања. Посебан акценат је стављен на улогу породице, вршњака и васпитача у процесу развоја културе обраћања, као и на значај ове области у припреми деце за школовање. Циљ је да се прикаже како се кроз развој културе обраћања деца оспособљавају за успешну социјализацију и стичу основе за будући образовни успех.

Кључне речи: култур обраћања, комуникација, предшколски узраст.

Увод

Култура обраћања подразумева способност појединца да у комуникацији користи језик и гестове који су примерени ситуацији, саговорнику и друштвеним нормама. Према Јовановићу (2015: 33), овај концепт укључује не само употребу учтивих израза, већ и стил комуникације који одражава поштовање према саговорнику и ситуацији.

* jelka.vh@gmail.com

Култура обраћања код деце предшколског узраста развија се кроз имитацију одраслих, интеракцију са вршњацима и активно учешће у друштвеним активностима. Поред тога, култура обраћања је тесно повезана са развојем емоционалне интелигенције. Како наводи Петровић (2017: 52), кроз усвајање основних комуникационих вештина, деца уче да препознају и изражавају своје емоције, али и да разумеју осећања других, што доприноси бољој социјализацији.

Култура обраћања код деце предшколског узраста представља важан аспект њиховог социјалног и когнитивног развоја. Овај појам обухвата све облике вербалне и невербалне комуникације који су примерени одређеном контексту, као и употребу учтивих израза, поштовање саговорника и способност активног слушања. Кроз развој културе обраћања, деца стичу основне вештине неопходне за успешно функционисање у заједници и припрему за формално образовање.

Фактори који утичу на културу обраћања у социјализацији деце

Култура обраћања игра кључну улогу у процесу социјализације, јер омогућава деци да се интегришу у групу, успоставе квалитетне односе са вршњацима и са одраслима и да савладају основне социјалне норме. Према Станковићу (2019: 38), интеракција са васпитачима и вршњацима значајно утиче на квалитет језичког развоја. Кроз игру, приче и разговоре, деца уче нове речи и њихову употребу у различитим контекстима, што доприноси изградњи њихових комуникационих вештина. Такође, развој учтивости тесно је повезан са емоционалним развојем. Употреба учтивих израза није само одраз поштовања према саговорнику, већ и начин да деца науче како да изразе своје емоције и потребе на конструктиван начин (Станковић 2019: 40) Усвајање учтивих израза, као што су: молим, хвала и извините, представља важан корак у развоју културе вербалне комуникације код деце. Деца кроз посматрање одраслих и њихово подстицање уче значај учтивости у комуникацији (Марковић, 2020: 47). Ови изрази омогућавају деци да граде позитивне односе са другима и да развијају емпатију.

Развој културе обраћања код деце предшколског узраста зависи од више фактора који укључују породично окружење, интеракцију са вршњацима и улогу васпитача. Ови фактори заједно утичу на то како деца усвајају и примењују комуникацијске вештине, укључујући и вербалне и невербалне аспекте.

Породица игра кључну улогу у развоју културе обраћања, јер је прво место где дете учи основне социјалне норме и начине комуникације. Родитељи су примарни модели понашања за децу, а кроз интеракцију са њима, деца стичу основе учтивог обраћања и изражавања емоција

(Миловановић, 2019: 25). Атмосфера у породици, стил комуникације родитеља и учесталост вербалних и невербалних интеракција значајно обликују културу обраћања код деце. Миловановић (2019: 27) наглашава да је позитивно и подстицајно породично окружење неопходно за развој отворене и конструктивне комуникације. Са друге стране, недостатак комуникације или негативни обрасци могу довести до одлагања у развоју језичких и социјалних вештина.

Вршњаци имају важан утицај на развој културе обраћања, јер деца кроз интеракцију са њима уче социјалне норме, граде односе и развијају своје комуникацијске способности. Како истиче Николић (2021: 32), игра са вршњацима омогућава деци да експериментишу са различитим облицима комуникације и да савладају употребу учтивих израза и невербалних знакова. Конфликти и заједничке активности са вршњацима значајан су део социјализације, јер пружају прилику деци да развијају стратегије решавања проблема, активно слушање и способност емпатије (Николић, 2021: 35). Ови аспекти директно доприносе развоју културе обраћања.

Важну улогу у развоју културе обраћањ имају и васпитачи, који кроз осмишљене активности као и својим примером подстичу децу на развој комуникацијских вештина. Они служе као модели комуникације, а њихова способност да ефикасно комуницирају са децом и са родитељима доприноси развоју позитивне атмосфере у васпитној групи, што је од суштинске важности за развој културе обраћања (Николић, 2021: 37)

Метод

Предмет овог рада је анализа културе обраћања код деце предшколског узраста као једног од кључних аспеката њиховог социјалног и комуникацијског развоја. Рад се фокусира на идентификовање основних карактеристика вербалне и невербалне комуникације, као и фактора који утичу на развој културе обраћања. Посебан акценат је стављен на улогу породице, вршњака и васпитача у процесу развоја културе обраћања, као и на значај ове области у припреми деце за школовање. Циљ овог рада је да се истражи и анализира култура обраћања код деце предшколског узраста као важан аспект њиховог социјалног и комуникацијског развоја. У истрживању се пошло од опште претпоставке да већина деце предшколског узраста поседује основне вештине културе обраћања, укључујући поздрављање, употребу учтивих фраза и прилагођавање комуникације контексту. Пошло се и од посебних претпоставки да постоје разлике у зависности од утицаја породице, васпитача и савремених медија.

Узорак и процедура: Истраживање је спроведено у новембру месецу 2024. године анкетирањем 50 васпитача ПУ „Наше дете“ у Бујановцу. Анкетирани су васпитачи са најмање три године радног искуства у раду са предшколским узрастом. Узорак је репрезентативан за истраживање културе обраћања у предшколском узрасту, с обзиром на обухваћеност различитих социокултурних контекста и искуства васпитача. Инструмент је конструисан за ово истрживање. Скала се састоји од 17 ајтема, од којих се две уводне тврдње односе на пол и узраст детета. Подаци прикупљени у истраживњу обрађени су дескриптивном статистиком.

Резултати истраживања

Резултати истраживања указују на то да деца предшколског узраста у значајној мери поседују основе културе обраћања, што се огледа у честој употреби учтивих фраза, поздрављању васпитача и родитеља, као и у коришћењу формалних и неформалних начина обраћања у складу са контекстом. Ипак, уочене су одређене варијације у понашању деце, које су највероватније последица породичног васпитања, утицаја вршњака и изложености медијима.

Поздрављање васпитача и родитеља. Податак да 88% деце поздравља васпитаче када долази и одлази из вртића указује на то да већина предшколске деце већ има усвојену навику учтивог обраћања. Ово је потврда да васпитачи и родитељи успешно подстичу позитивне облике комуникације. Ипак, 12% деце или не поздравља или то чини повремено, што може бити последица интровертности или недовољног подстицаја од стране околине.

Сличан тренд се уочава и у поздрављању родитеља – 75% деце их увек поздравља, док 20% то чини повремено. Ови резултати указују на важност породичне средине у развоју културе комуникације. Деца која у породици имају модел позитивне комуникације чешће примењују учтиве форме у свакодневним ситуацијама.

Начини ословљавања васпитача. Највећи број деце (68%) ословљава васпитаче титулама попут „тета” или „госпођа”, што је показатељ да су традиционалне норме поштовања ауторитета још увек присутне у предшколском узрасту. Насупрот томе, 22% деце ословљава васпитаче именом, што може бити последица опуштенијег приступа у комуникацији у неким вртићима. Овакви резултати сугеришу да дечије разумевање формалне и неформалне комуникације зависи од социјалног окружења и модела комуникације које деца усвајају кроз интеракцију са одраслима.

Учесталост употребе учтивих фраза. Учтиве фразе попут „довиђења” (60%) и „ћао” (30%) деца користе у различитим контекстима, што указује на постепено усвајање правила културног обраћања. Важно је

напоменути да 10% деце користи неке друге изразе, што показује утицај породичних и локалних језичких навика.

Употреба учтивих фраза није само одраз доброг васпитања, већ и важан елемент социјализације. Деца која користе „молим", „хвала" и „извините" лакше граде односе са вршњацима и васпитачима, што им помаже у развоју комуникационих вештина.

Коришћење „Ви" и „Ти" у комуникацији. Резултати показују да 42% деце користи „Ви" када се обраћа одраслима, што је индикатор да деца препознају разлику између формалне и неформалне комуникације. Са друге стране, 38% деце користи „Ти", док 20% прилагођава начин ословљавања ситуацији. Ови резултати указују на то да се култура обраћања развија кроз свакодневне интеракције и да деца уче како да прилагоде свој језик различитим социјалним контекстима.

Коришћење страних речи. Присуство страних речи у говору деце (36%) указује на значајан утицај медија и технологије. Телевизија, интернет и мобилни телефони играју важну улогу у обликовању дечијег речника, што може имати позитивне али и негативне ефекте. Док са једне стране деца рано усвајају нове језичке форме, са друге стране постоји ризик од слабљења матерњег језика и културног идентитета.

Комуникација у социјалним ситуацијама. Истраживање је показало да се већина деце (80%) не устручава у комуникацији са људима приликом посета институцијама, што је позитиван показатељ њихове социјалне сигурности. Ипак, 15% деце понекад показује несигурност, а 5% избегава комуникацију. Ови резултати указују на потребу за додатним активностима које ће подстицати самопоуздање деце у комуникацији са непознатим особама.

Коришћење погрдних и нежних речи. Учтивост и позитиван говор у предшколском узрасту су важни за развој социјалних односа. Док 50% деце ретко користи погрдне речи, 20% их користи често, што може бити резултат утицаја вршњака или окружења. Насупрот томе, речи од милоште користи 70% деце, што показује да већина предшколаца развија емпатију и пријатељске односе.

Значај културе обраћања и улога васпитача. Чињеница да 92% испитаних васпитача сматра да је развијање културе обраћања веома важно, указује на висок ниво свести о значају ове области у предшколском васпитању. Поред тога, 68% васпитача примењује специфичне методе за подстицање учтивог обраћања, што је позитиван показатељ њиховог ангажовања у развоју комуникативних вештина код деце.

Резултати овог истраживања указују на то да је култура обраћања код деце предшколског узраста углавном добро развијена, али да постоје одређене области које захтевају додатну пажњу. Највећи утицај на развој комуникацијских навика имају породица, васпитачи и медији. Неопходно је наставити са применом метода које подстичу културу комуникације кроз

игру, драматизацију и подстицање учтивих форми обраћања. Такође, потребно је водити рачуна о утицају медија и пружити деци више могућности за социјализацију у реалним животним ситуацијама. Улога васпитача је од пресудне важности, јер они кроз лични пример и активности могу значајно утицати на формирање позитивних комуникацијских навика код деце.

Дискусија и закључак

На основу резултата истраживања, може се закључити да култура обраћања код деце предшколског узраста игра кључну улогу у њиховом социјалном и комуникацијском развоју. Већина деце показује основне вештине културе говора, као што су поздрављање, коришћење учтивих фраза и ословљавање одраслих са поштовањем. Ипак, уочене су разлике у комуникационим навикама које зависе од породичног окружења, утицаја вршњака, васпитача и изложености медијима.

Резултати истраживања потврђују да породично окружење има највећи утицај на формирање културе обраћања. Деца која одрастају у породицама где се подстиче и негују учтивост и позитивне комуникационе навике, показују развијеније вербалне и невербалне вештине. Интеракција са вршњацима такође игра важну улогу у учењу социјалних норми и адаптацији комуникације у различитим ситуацијама. Васпитачи као значајни модели понашања доприносе развоју културе обраћања кроз осмишљене активности, приче, игре и свакодневну комуникацију.

Посебно је значајно да већина деце има свест о томе када користити „Ви“, а када „Ти“, што указује на постепено усвајање социјалних правила. Међутим, уочена је и тенденција употребе страних речи у говору деце, што указује на јак утицај медија и дигиталних технологија. Ово намеће потребу за бољом контролом садржаја којем су деца изложена, како би се очувала језичка култура и матерњи језик.

Учтиво обраћање је основа за успешну социјализацију, адаптацију у школском окружењу и каснији академски успех. Зато је неопходно да родитељи, васпитачи и образовне институције заједно раде на развоју културе обраћања код деце. Предшколски узраст је критичан период за формирање ових навика, а улагање у њихов развој ће се одразити на целокупан друштвени и образовни успех деце.

На основу добијених података, препоручује се наставак истраживања на ову тему, као и развој програма који ће даље подстицати

културу комуникације код деце. Активности усмерене на подстицање учтивости, емпатије и прилагођене комуникације могу значајно унапредити социјалне вештине деце и допринети њиховој бољој интеграцији у друштво.

ЛИТЕРАТУРА

Јовановић, Б. (2021). *Припрема деце за школу кроз развој социјалних и комуникацијских вештина*. Нови Сад: Прометеј.

Јовановић, М. (2015). *Култура комуникације у предшколском узрасту*. Београд: Завод за уџбенике.

Ковачевић, А. (2020). *Комуникација у предшколском узрасту: Основа за школовање*. Београд: Завод за уџбенике.

Марковић, И. (2020). *Развој вербалне комуникације код деце*. Нови Сад: Прометеј.

Миловановић, Т. (2019). *Породица и комуникација у раном детињству*. Београд: Институт за педагошка истраживања.

Николић, С. (2021). *Улога вршњака и васпитача у развоју језичких вештина код деце*. Нови Сад: Прометеј.

Перић, М. (2018). *Основе невербалне комуникације у предшколском узрасту*. Београд: Завод за уџбенике.

Петровић, Д. (2017). *Социјализација и комуникација у раном детињству*. Нови Сад: Факултет за образовање и васпитање.

Петровић, С. (2019). *Рана припрема деце за школовање: Улога породице и васпитача*. Београд: Институт за педагошка истраживања.

Радовић, Ј. (2020). *Социјални аспекти невербалне комуникације код деце*. Нови Сад: Прометеј.

Станковић, В. (2019). *Педагошка комуникација у раном детињству*. Београд: Институт за педагошка истраживања.

Jelka Mitrović

Vidosava Kostić

THE IMPORTANCE OF ADDRESS CULTURE IN PRESCHOOL CHILDREN UNDER THE INFLUENCE OF FAMILY, EDUCATORS AND MEDIA

The subject of this paper is the analysis of address culture in preschool children as one of the key aspects of their social and communication development. The paper focuses on identifying the basic characteristics of verbal and nonverbal communication, as well as factors that influence the development of address culture. Special emphasis is placed on the role of family, peers and educators in the process of developing address culture, as well as on the importance of this area in preparing children for school. The aim is to show how, through the development of address culture, children are equipped for successful socialization and acquire the foundations for future educational success.

Keywords: address culture, communication, preschool age.

УДК 712
7.01:111.852
- стручни рад -
Примљен: 15. 10. 2024.
Одобрен: 23. 10. 2024.

Katerina T. Despot*
Faculty of Natural and Technical Sciences, Goce Delcev University, Štip
Vaska M. Sandeva
Faculty of Natural and Technical Sciences, Goce Delcev University, Štip
Vladica S. Nikolovska
Faculty of Natural and Technical Sciences, Goce Delcev University, Štip
Nataša J. Dejanović Dimitrijević
Academy of Professional Studies South Serbia,
Preschool teacher training department Bujanovac

DESTRUCTIVISM IN LANDSCAPE DESIGN

In the realm of sustainable design strategies, the concept of „destructivism“ emerges as a compelling pathway for innovation and regeneration. Often associated with challenging established norms and structures, destructivism prompts a reevaluation of conventional paradigms in design. This paper explores how integrating destructivism can serve as a catalyst for transformative change in sustainable design practices.

By embracing creative destruction, designers can reimagine traditional approaches, generating new solutions that prioritize environmental, social, and economic sustainability. Through a blend of case studies, theoretical frameworks, and practical insights, this paper sheds light on the transformative potential of destructivism as a core element of holistic and forward-thinking sustainable design strategies.

Ultimately, it advocates for a nuanced approach that harnesses the power of creative disruption to shape a more resilient and responsible future for design. This approach paves the way for a paradigm shift in sustainable design, emphasizing the importance of embracing change to foster a more sustainable world.

Key words: sustainable design, destructive, innovation, regeneration, creative destruction, transformative change.

1. Introduction

Destructivism encompasses various fields such as art, philosophy, and cultural theory, serving as a concept that denotes a deeply critical stance aimed

* katerina.despot@ugd.edu.mk

at disrupting prevailing conventions, structures, or systems to foster innovation. Its meaning varies depending on the context.

In the realm of art, Destructivism manifests through experimentation with novel techniques and materials, aiming to dismantle traditional boundaries. Artworks embracing Destructivism often defy conventional norms of structure and expression, prompting novel perspectives. In cultural theory, Destructivism serves as a critique of societal institutions and norms, shedding light on negative aspects or inequalities. Moreover, it serves as a means of refreshing and innovating, pushing boundaries to create something unprecedented.

It's essential to recognize that „destructivism“ isn't inherently negative. Certain forms of destructiveness can foster creativity and productive transformation. In many instances, Destructivism forms part of a wide spectrum of critical thought and creativity.

Destructivism is a design philosophy that emphasizes the deconstruction or destruction of existing structures in order to create something new and innovative. When used as part of a sustainable design strategy, destructivism can have several benefits.

1. Reusing materials: By deconstructing existing structures, materials can be salvaged and reused in new constructions, reducing the need for new resources and minimizing waste.

2. Energy efficiency: Destructivism can also allow for the incorporation of energy-efficient technologies and sustainable building practices into the new design, resulting in a more environmentally friendly structure.

3. Adaptive reuse: Destructivism can facilitate the adaptive reuse of existing buildings, preserving their historical and cultural significance while also meeting modern needs and standards.

4. Reducing environmental impact: By reusing materials and incorporating sustainable practices, destructivism can help reduce the environmental impact of new construction projects, such as reducing carbon emissions and conserving natural resources.

Overall, incorporating destructivism as part of a sustainable design strategy can help create innovative and environmentally responsible structures that benefit both current and future generations (Berman, 1998).

2. Destructiveness in design

Interpreting destructiveness in design hinges on contextual nuances. Here are the key points rephrased:

Destructiveness in design varies in interpretation based on context. Some designers purposefully incorporate elements of deconstruction, challenging traditional design principles to foster innovation and unconventional aesthetics. Provocative or controversial design intentionally elicits strong reactions or catalyzes shifts in societal norms, serving as a form of artistic expression or a

means to highlight specific issues. Disruptive design thinking entails challenging existing systems and processes to instigate positive change, often involving dismantling established structures and reconstructing them for greater efficacy (Jaffé, 1956).

However, design can yield unintended consequences, such as confusing user interfaces, frustrating experiences, or inadvertent harm caused by products or services. Additionally, designs may unwittingly trigger social ramifications. Ephemeral Design focuses on the transient nature of products or experiences, crafting designs for short-lived enjoyment before replacement or transformation.

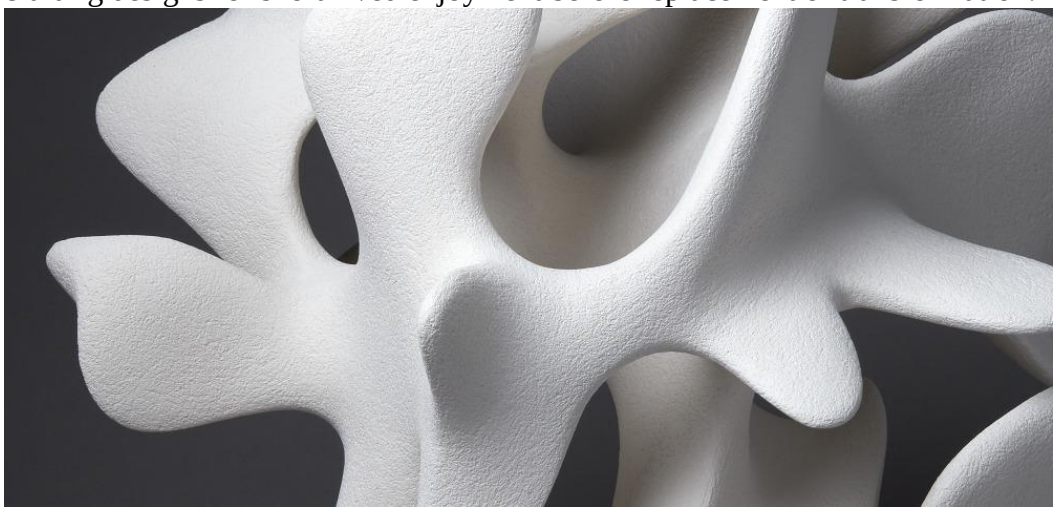

Figure 1. Furniture featuring surprising cutouts or negative space evokes a sense of fascination. One of Dorothée Loriquet's sculptures. Her biomorphic compositions rotate in space while retaining a vertebral dimension. (https://modernshapes.com/artiste/20-dorothée-loriquet)

3. Destructiveness within architecture

Destructibility within architecture encompasses diverse concepts and practices within the field. Deconstructivism, an architectural movement originating in the late 20th century, challenges conventional ideas of harmony and order. Architects like Frank Gehry and Zaha Hadid deliberately craft buildings with fragmented shapes, unconventional angles, and an aesthetic of decay (Braungart & McDonough, 1992).

Ruin and decay are integrated into design by some architects, who intentionally allow buildings to age, weather, and develop a sense of decay over time. This approach acknowledges buildings as dynamic entities with evolving appearances throughout their life cycle.

Adaptive reuse presents another facet of architectural „destructiveness", repurposing old or abandoned structures for new functions. This process may involve preserving certain architectural elements while allowing others to change or deteriorate.

Architectural destruction poses a significant reality, where historical and cultural landmarks can be intentionally targeted or inadvertently damaged, resulting in the loss of architectural heritage.

Urban renewal and gentrification projects can be viewed as destructive when they entail demolishing existing structures, displacing communities, and altering the urban landscape. Gentrification, particularly, carries social and cultural implications as older buildings are replaced by developments catering to different demographics.

Environmental impact is also a consideration, with architectural projects contributing to environmental degradation through resource-intensive construction, energy-inefficient designs, or a lack of sustainability practices. Sustainable architecture aims to mitigate these negative effects on the environment.

It's crucial to acknowledge that „destructiveness“ in architecture can encompass both intentional and unintentional elements. While some architects deliberately challenge conventions or embrace decay as part of their design philosophy, other forms of destructiveness can stem from external factors like conflict, economic pressures, or environmental negligence. Ethical considerations and a mindful approach to the impact of architectural interventions on communities and the environment are essential in navigating this complex terrain (Krausse, 1999).

Figure 2. Urban renewal and gentrification initiatives may be perceived as harmful, carrying significant social and cultural implications as they entail the replacement of older buildings with developments tailored to diverse demographics. (https://www.pexels.com/photo/city-road-traffic-landscape-11271946/

4. Destructiveness within landscape architecture

Destructiveness within landscape architecture is multifaceted, with varied meanings and contexts. Environmental impacts are evident in projects utilizing non-native plant species, excessive water consumption, or unsustainable practices, resulting in soil erosion, loss of biodiversity, and disruption of habitats. Projects contributing to overdevelopment, urban sprawl, or the destruction of natural landscapes are deemed destructive. Converting green spaces into built environments without considering environmental consequences exacerbates this issue (Buckminster, 2008).

Alterations to natural features, while enhancing aesthetic appeal, can entail destroying or altering existing forms like hills, valleys, or bodies of water. Similarly, projects involving tree removal or forest clearing risk harming ecosystems and wildlife habitats. Cultural and heritage impacts arise when landscape architecture disregards or destroys culturally significant landscapes, including historically, spiritually, or traditionally significant sites.

In urban contexts, landscape architecture can erode local identity by replacing unique features with generic designs, diminishing a place's cultural identity. Landscape architecture linked with transport infrastructure often disrupts natural landscapes and fragments ecosystems, negatively impacting wildlife migration and biodiversity.

To address these issues, landscape architects must adopt sustainable and environmentally conscious practices. This involves considering long-term environmental impacts, promoting biodiversity, preserving cultural heritage, and engaging in community-centered design processes. By prioritizing sustainability and resilience, landscape architects can create spaces that balance aesthetics with environmental responsibility (Ghisellini, 2018).

5. Sustainability of avant-garde design

The sustainability of avant-garde design presents a nuanced and evolving concept, intertwining environmental, social, and economic considerations within the realm of cutting-edge and experimental design practices. Avant-garde design, known for its boundary-pushing nature and quest for innovation, demands scrutiny across various dimensions:

Environmental Sustainability: Avant-garde designers must weigh the environmental impact of materials used. Opting for sustainable, recycled, or upcycled materials helps diminish environmental footprints. Understanding product life cycles and implementing designs that minimize waste, energy consumption, and environmental harm is paramount. Integration of

environmental technologies, such as energy-efficient lighting or renewable energy sources, further enhances the sustainability of avant-garde designs.

Social Sustainability: Inclusivity lies at the core of social sustainability in avant-garde design. Ensuring accessibility to diverse populations fosters social sustainability. Additionally, cultural sensitivity and the incorporation of cultural elements into design practices avoid cultural appropriation and promote diversity. The impact of design on local communities, encompassing work practices and community engagement, plays a vital role in sustainable practices.

Economic Sustainability: The long-term viability of avant-garde designs hinges not only on aesthetic innovation but also on economic feasibility. Prioritizing durability and timeless design elements contribute to economic sustainability, ensuring longevity and relevance in the market. Designers must consider the economic implications of their work, both in terms of cost-effectiveness and broader economic impacts. Investing in durable, long-lasting designs, supporting local economies through sourcing and production, and exploring innovative business models can enhance the economic sustainability of avant-garde design endeavors.

In essence, sustainable avant-garde design necessitates a holistic approach, balancing environmental responsibility, social inclusivity, and economic viability to foster innovative and enduring creations.

Fostering local production and supporting artisans and producers within the community can enhance the economic viability of avant-garde design, bolstering local economies. Despite the exclusivity often associated with avant-garde designs, initiatives aimed at making sustainable design more accessible and cost-effective contribute significantly to economic sustainability.

Technological Integration: Avant-garde designs frequently incorporate cutting-edge technologies, offering opportunities for innovative solutions. Embracing sustainable technologies like 3D printing with recycled materials or utilizing smart materials with minimal environmental impact enhances sustainability. Exploring digital design solutions and virtual technologies can mitigate physical waste associated with prototyping and manufacturing processes.

Education and Awareness: Educating both designers and consumers about the environmental and social impacts of design choices is paramount for fostering sustainable practices. Transparent communication regarding the design process, materials utilized, and the environmental and social footprint of avant-garde designs promotes accountability and responsibility. Adherence to sustainability standards and certifications ensures alignment with established environmental and ethical benchmarks.

Achieving sustainability in avant-garde design necessitates a comprehensive approach that considers environmental, social, and economic factors. Striking a balance between innovation and responsible practices challenges designers to envision how their work can positively contribute to

society. As sustainability assumes increasing importance in design discourse, integrating eco-friendly and socially conscious principles into avant-garde practices becomes imperative for cultivating a resilient and responsible future of design.

Avant-garde design, characterized by its cutting-edge and boundary-pushing nature, presents both opportunities and challenges in achieving sustainability. While innovation is essential for progress, it must be accompanied by a commitment to responsible practices that address the environmental, social, and economic dimensions of sustainability.

Social sustainability is equally crucial. Avant-garde designers have the power to shape societal values and behaviors through their creations. By fostering inclusivity, diversity, and accessibility in design, designers can contribute to a more equitable and just society. Moreover, engaging with local communities and stakeholders ensures that design solutions are culturally sensitive and responsive to the needs of diverse populations.

Finding the right balance between innovation and responsible practices is a central challenge for designers. While pushing the boundaries of creativity is essential for avant-garde design, it must be tempered by a commitment to ethical and sustainable principles. Designers must continually question the status quo, challenging themselves to envision how their work can positively contribute to society while minimizing negative impacts on the planet and its inhabitants.

As sustainability becomes increasingly important in design discourse, integrating eco-friendly and socially conscious principles into avant-garde practices is imperative. Designers must embrace a mindset of continuous improvement, constantly seeking out new technologies, materials, and approaches that align with sustainability goals. By cultivating a culture of responsibility and innovation, avant-garde designers can play a leading role in shaping a resilient and responsible future of design.

Adaptability and modularity

Adaptability and modularity are integral facets of sustainable design practices. By prioritizing these principles, designers contribute to the longevity and eco-friendliness of their creations. Innovative designs engineered for adaptability and easy modification minimize the need for frequent replacements, thereby extending product lifecycles. Embracing circular design principles, which emphasize end-of-life considerations and facilitate recycling or repurposing, is fundamental to sustainable avant-garde practices.

Collaboration across disciplines is another hallmark of sustainable avant-garde design. By partnering with experts in environmental science, social science, and sustainable technologies, designers can develop more comprehensive and impactful solutions.

Furthermore, sustainable practices in avant-garde design extend to material sourcing and production methods. Locally sourced materials not only reduce carbon footprints associated with transportation but also support regional economies. Additionally, favoring local production over long-distance shipping minimizes environmental impacts.

Drawing inspiration from nature, particularly through biometrics, often yields innovative and sustainable design solutions. By mimicking natural processes and forms, designers can develop efficient and ecological designs.

Considering the environmental impact of packaging is also crucial in sustainable avant-garde design. Exploring sustainable packaging options, such as biodegradable materials or minimalist designs that reduce waste, aligns with environmentally conscious practices.

In conclusion, integrating adaptability, modularity, collaboration, local sourcing, biometric inspiration, and sustainable packaging into avant-garde design practices fosters a more sustainable and environmentally responsible future (Whittick, 1974).

Incorporating recycled or post-consumer waste materials into avant-garde designs presents an effective strategy for mitigating resource demand and reducing environmental impact. By repurposing existing materials, designers can minimize the need for new resources, thus contributing to sustainable design practices.

Advocacy and Cultural Influence play pivotal roles in promoting sustainability within the design industry. Avant-garde designers wield significant influence and can leverage their platforms to advocate for sustainable practices. Cultural perceptions regarding the value of sustainability further amplify this impact, fostering a broader positive influence on design practices.

Continuous Innovation is essential in the pursuit of sustainability within avant-garde design. Embracing a mindset of continual improvement and staying abreast of emerging sustainable technologies and practices are critical aspects of this ongoing process.

Community Engagement holds significance in ensuring that avant-garde designs resonate with and cater to the needs and values of local communities. By involving community members in the design process, designers cultivate a sense of ownership and foster sustainability through a community-centric approach.

Designs that Enhance Quality of Life extend beyond sustainability, aiming to improve the well-being and social fabric of individuals and communities. Avant-garde designers can prioritize creating designs that positively impact society, thereby contributing to a more sustainable and resilient future.

Conclusion

In essence, sustainability within avant-garde design demands a holistic and synergistic approach, considering diverse factors. It necessitates a dedication to responsible practices, an openness to adopting new technologies, and a focus on crafting designs that transcend boundaries while fostering positive impacts on the environment, society, and economy. As the design landscape progresses, the convergence of innovation and sustainability will play a pivotal role in shaping a future characterized by resilience and responsibility (Whittick, 1974).

Sustainability within avant-garde design encapsulates a multifaceted and dynamic ethos that extends beyond conventional boundaries. Here are some additional points to consider:

1. Interdisciplinary Collaboration.
2. Regenerative Design.
3. Ethical Sourcing and Production.
4. Cultural Sensitivity and Inclusivity.
5. Educational Initiatives.
6. Policy Advocacy
7. Life-Cycle Assessment and Circular Design.

By embracing these additional dimensions of sustainability within avant-garde design, designers can amplify their positive impact on the planet, society, and economy, ushering in a more sustainable and resilient future (McDonough, 2013).

BIBLIOGRAPHY

Berman, M. (1998). *Destruction: The Philosophy of Destructive Behaviour*. Routledge.

Braungart, M., McDonough, W. (1992). *The Hannover Principles: Design for Sustainability*. William McDonough + Partners.

Fuller, B. (2008). *Operating Manual for Spaceship Earth*. Lars Müller Publishers.

Ghisellini, P., et al. (2018). *The Role of Environmental Sustainability in Circular Economy and Waste Management: Recent Trends, Challenges and Perspectives.* Sustainability.

Hara, K. (2007). *Designing Design.* Lars Müller Publishers.

Krausse, J. L. (1999). The Art Of Design Science. Lars Mueller Publishers.

Jaffé, H. L. (1956). *De Stijl 1917–1931 The Dutch Contribution to Modern Art. Amsterdam.*

McDonough, W., Braungart, M. (2002). *Cradle to Cradle: Remaking the Way We Make Things.* North Point Press.

McDonough, W., Braungart, M. (2013). *The Upcycle: Beyond Sustainability—Designing for Abundance*. North Point Press.

Thackara, J. (2006). *In the Bubble: Designing in a Complex World.* MIT Press.

Whittick, A. (1974). *European Architecture in the Twentieth Century*. New York: Leonard Hill Books.

Katerina T. Despot
Vaska M. Sandeva
Vladica S. Nikolovska
Nataša J. Dejanović Dimitrijević

ДЕСТРУКТИВИЗАМ У ДИЗАЈНУ ПЕЈЗАЖА

У домену стратегија одрживог дизајна, концепт „деструктивизма“ се појављује као убедљив пут за иновације и регенерацију. Често повезан са изазивањем успостављених норми и структура, деструктивизам подстиче преиспитивање конвенционалних парадигми у дизајну. Овај рад истражује како интегрисање деструктивизма може послужити као катализатор трансформативне промене у пракси одрживог дизајна.

Прихватајући креативно уништавање, дизајнери могу поново замислити традиционалне приступе, генеришући нова решења која дају приоритет еколошкој, социјалној и економској одрживости. Кроз мешавину студија случаја, теоријских оквира и практичних увида, овај рад баца светло на трансформативни потенцијал деструктивизма као кључног елемента холистичких и напредних стратегија одрживог дизајна.

На крају крајева, залаже се за нијансирани приступ који користи моћ креативног поремећаја да обликује отпорнију и одговорнију будућност дизајна. Овај приступ отвара пут за промену парадигме у одрживом дизајну, наглашавајући важност прихватања промена како би се подстакао одрживији свет.

Кључне речи: одрживи дизајн, деструктивно, иновација, регенерација, креативна деструкција, трансформативна промена.

УДК 659
- стручни рад -
Примљен: 15. 6. 2024.
Одобрен: 26. 6. 2024.

др Наташа Благојевић*
Академија струковних студија Јужна Србија, Лесковац
Одсек за технолошко уметничке студије Лесковац

др Александра Перић Николић
Академија струковних студија Јужна Србија, Лесковац
Одсек за технолошко уметничке студије Лесковац

др Сузана Ђорђевић
Академија струковних студија Јужна Србија, Лесковац
Одсек за технолошко уметничке студије Лесковац

SHOWROOM – НОВИ ТЕРМИН ЗА ИЗЛОЖБЕНЕ ПРОСТОРЕ У ПРЕЗЕНТАЦИЈИ И МАРКЕТИНГУ

Showroom (Шоурум) је као свака модна тенденција или новина увелико популаран у светским метрополама. Која би била дефиниција или право значење енглеског термина showroom (шоурум) и у којим областима се појављује? Showroom (Шоурум) у преводу значи изложбени простор или простор за демонстрацију робе публици. То су специјално дизајнирани простори у којима поред информација о производима могу да се организују поруџбине и испоруке према изложбеним експонатима. Овај тренд је готово у свим областима индустрије: одеће, обуће, козметике, кућне технике, намештаја, грађевинарству и др. Супротно физичким изложбеним просторима је феномен vebrooming (веброоминг). Купци радије истражују производе брендова путем мрежа. Трансакције из фотеље су комфорније посебно у доба пандемије и изолације. Иако произвођачи презентују своју робу и путем најпосећенијих друштвених мрежа, купци ипак желе да виде производе које купују, како се уклапају и понашају у пракси, уз разумевање да ће се коначна куповина обавити online (онлајн). Истраживање је показало да купци иако обављају куповину на мрежи, две трећине времена су користили продавницу пре или после куповине. Управо због те уживо визуелизације производа showrooms (шоурум-ови) су незаобилазни као подршка у ери дигиталног шопинга и мобилних телефона.

Кључне речи: showroom (шоурум), изложбени простори, vebroom (вебрум), салони

* natasa016@gmail.com

Уводна разматрња

Која би била дефиниција или право значење термина showroom (шоурум) и у којим областима се она појављује. Ова енглеска реч у преводу значи изложбени простор или простор за демонстрацију. Са друге стране, изложбени простор је место где се било која роба излаже публици. Излагање је у информативне сврхе и посетилац може добити више информација о производу који га занима, може се дати и налог за испоруку или производњу на основу изложеног узорка који му се допао. Такви салони су специјално дизајнирани како би привукли купце. Тренутно су најзаступљенији у индустрији одеће, обуће, намештаја, грађевинарству и аутомобилској индустрији.

Showroom – нови термин за изложбене просторе у презентацији и маркетингу

Showroom (Шоурум) је као свака модна тенденција или новина увелико популаран у светским метополама. Код нас је тек у својој почетној фази развоја. Иако произвођачи презентују своју робу и путем најпосећенијих друштвених мрежа, купци ипак желе да виде производе које купују, како се уклапају и понашају у пракси и управо због те уживо визуелизације производа појавили су се showrooms (шоурум-ови). Оно што showroom (шоурум) razlikuje од продајних салона или малопродајних објеката јесте да је то луксузнији простор у коме није суштина да се обави куповина већ само разгледање колико је нешто добро и квалитетно и како се уклапа и фунционише зависно од врсте производа. Пошто је акценат на разгледању и куповини као крајњем резултату, овакав простор се дефинише као изложбени. Због атрактивности назива на енглеском језику – showroom (шоурум), задржан је као такав и код нас.

О важности ових простора говори податак да су највећи и најлуксузнији showrooms (шоурум-ови) салони аутомобила марке BMW (БМВ) у Абу Дабију који има невероватних 380.000 квадратних метара и Autopia Europia (Аутопиа Европа) највећи ланац салона у Истамбулу од 2.330.000 метара квадратних. Међу првим салонима који су свет оплеменили оваквим моделом у свету маркетинга су салони у грађевинарству. У светским модним престоницама функционишу и такозвани привремени салони, места које агенције изнајмљују по потреби дневно или недељно. Уређени простори се уступају искључиво за презентацију производа тако да се у складу са њима и траже адекватни

салони. Овакав приступ је повољан у модној индустрији због сталних иновативности и динамике.

У грађевинском сектору визуелизација је најбоље заживела у области керамике. Дизајнери ентеријера презентују керамичке производе уклопљене као будућа комплетно уређена купатила. Овакав вид презентације поспешује продају, али пре свега купцу односно инвеститору пружа комплетну подршку и сигурност око правог избора.

Online (онлајн) ресурси дају основне техничке информације о производу, али је клијентима неопходан физички приступ роби како би се уверили да је нешто добро и квалитетно. При осмишљавању простора дизајнери воде рачуна да буде естетски леп и пријатан, да роба буде прегледна и са предлозима како да се имплементира са другим производима. Дакле, showroom (шоурум) пружа функционалне, визуелно упечатљиве и квалитетне предлоге са разним могућностима дизајна.

Неки изложбени простори налазе се директно у фабрици у циљу олакшања рада и побољшања дистрибуције потенцијалним купцима. Такође се отварају салони и по градовима како би се проширила свест о бренду за шире масе где се узимају у обзир и финансијски капацитети потрошача и у складу са тим дају сезонске кампање или акције куповине робе и по велепродајним нижим ценама.

Showroom (Шоурум) као концепт (стилско и инспиративно окружење) у светској одевној модној индустрији такође је основно средство за рад сектора продаје и маркетинга јер излагањем производа приказују се квалитети које један произвођач поседује и позицију коју има на тржишту. Бутици екслузивне одеће имају и засебну просторију односно изложбени салон са ограниченим приступом у коме позивају посебну клијентелу да погледају иновативне креације и буду упознати са најновијим модним линијама и трендовима. Они добијају посебну прилику да поруче одећу највишег квалитета и стила. У таквим екслузивним фирмама производња робе је строго регулисана да се само два пута годишње израђују модели из актуелне сезонске колекције.

Showroom (Шоурум) излагање у салонима је пракса испитивања робе у традиционалној малопродајној продавници или другом ванмрежном окружењу, а затим се купује на мрежи, понекад по нижој цени јер су режијски трошкови мрежних продавница мањи.

Обрнути феномен изложбеног простора је vebrooming (вебруминг). У vebrooming (вебруминг-у) купци истражују производ на мрежи пре него што га купе у продавници. Продавнице подразумевају физиче обиласке купаца, а куповина из фотеље је комфорнија. Поседовање продавница у том смислу може скупо коштати малопродавце, не само у смислу опадања продаје услед мање физичке посећености већ и услед оштећења проузрокованог на узорцима производа прегледом потрошача. Неке велике трговачке куће омогућавају купцима разгледање, поручивање преко сајта и преузимање артикла у њиховим радњама како би се избегли трошкови слања курирским службама или поште. Постоје и специјализоване модне продавнице у Америци и у Аустралији које имају таксу за прегледавање, која се враћа у целости уколико купац обави неку куповину.

У продајним мрежним салонима роба је приказана углавном по категоријама, колекцијама, цени и бренду. Током пандемије Covid-19 (Ковид-19), физичке продавнице биле су присиљене физичком затварању те се пословање преселило потпуно на интернет. Дакле, мрежни салони су постали популарни најпре због неопходности и јединог начина обављања куповине и снадбевања робом од куће. Иако је ово одлична прилика за продавнице које траже начин да смање квадратуру, нису све продавнице у могућности да остваре ту идеју и нису сви купци спремни да промене начин куповине.

Аналитичари истичу да су изложбени салони еволутивни корак за малопродају. Примера ради, малопродајни салон одеће као место дизајнирано да омогући купцима да испробају и тестирају производе на свом путу до трансакције, омогућава им да боље упознају производ, уз разумевање да ће се коначна куповина обавити online (онлајн). Иако због истраживања и трансакције потрошачи радије сарађују са брендовима на мрежи, две трећине времена су користили продавницу пре или после куповине. Купци углавном започињу своје трговине путем интернета, а потом одлазе у продавнице да испробају производ и враћају се кући да би наручили online (онлајн).

За европске појмове изложбени простор су демонстрационе сале фабрика или дистрибутера (компанија која купује одећу из фабрике и препродаје је малим велетрговцима). Ту купци долазе да набаве колекције за препродају у својим малим радњама. Постоје два типа изложбених простора у Европи: изложбени салони са стварним артиклима и изложбени простори са узорцима. У салону са стварним артиклима може се купити

све што је изложено, а када су приказани узорци онда се наручи жељено и сачека да се произведе по наруџбини.

Велетрговцима је теже да дођу до изложбених простора познатих брендова јер они имају званичне дистрибутере за свет. У Европи постоје мањи салони где кројачи и дизајнери излажу своје производе (крзна, обућу, кожу, аксесоаре), али и производе, ствари по наруџбини. Углавном су то мале серије или уникати. Чак се и бутици у рекламне сврхе данас називају изложбеним салонима како би подигли свој статус и били у тренду. Малопродајни објекти који имају изложбени простор и мрежну продавницу омогућавају купцима разгледање асортимана и могућност да производ испробају у салону пре него да поруче online (онлајн) и уз погодност бесплатне доставе. У дигиталној ери ова доступност разгледања брендова и њихових online (онлајн) продавница олакшана је применом мобилних телефона.

Код нас је у грађевинској индустрији мода showroom (шоурум-а) потпуно нова. Некада су се производи могли видети на сајамским манифестацијама, а данас постоје луксузни простори са производима које објашњава стручна особа од избора система, потребних прорачуна и предлога извођача.

Showroom (шоурум) је такође погодан за одржавање стручних и студентских презентација и радионица са освртом на визуализацију. Популаран вид презентације је виртуални showroom (шоурум) односно виртуално графичко окружење које симулира присуство на одређеном месту у реалном времену. У мањкавости са средствима инвестирања, овај вид презентације постаје веома популаран код произвођача међутим, уколико се узме у обзир неповерљивост корисника, биће потребно још доста времена како би се код нас почела продавати виртуална стварност.

Иако је технологија напредовала и омогућила да се лакше дође до произвођача, ипак је то море информација и корисници се одлучују само на основу цене или неког дизајна, али тек када дођу у showroom (шоурум) добију прави увид и то је та емоција коју ће у њима да изазове оно право и углавном емоција јесте нешто чиме се руководи при куповини ствари.

Закључак

Произвођачи своју успешност презентују путем друштвених мрежа, посебно на естетски најпопуларнијем инстаграму као великог извора спознаје и сазнања. Не замишља се и не траже препоруке, данас људи очекују да виде шта купују, да пипну материјал од којег је направљено и да им буде презентовано како у пракси функционише. Шта више, очекују, опет по угледу на светске трендове, да виде помоћу нових технологија које одговарају на маркетиншке новине, како ће се одређени производ уклопити. Управо та визуелизација и продаје производ и разлог све веће неопходности и популарности showrooms (шоурум-ова).

Искуства маркетинг менаџера указују на његовом значају пре свега због модерног начина живота и очекивања инвеститора, дизајнера и других професионалаца, када је у питању услуга. Showroom (шоурум), као концепт, постаје свакодневница и нужност на тржишту, усмерена на пружање премијум услуге клијентима кроз широк спектар активности којим се подржава реализација идеје клијената. Изложбени салони као начин презентације дају велику предност у пласирању производа, јер без њих људи не би могли да се увере колико је нешто добро и квалитетно. Циљ је да се купци у салонима осећају пријатно и задовољно, да брзо и лако пронађу шта им је потребно, представе разне могућности дизајна које најбоље одговарају потребама купца. Важно је стилско и инспиративно окружење, са идејама које су искусне и лако подржане по оцени дизајнера.

У свету је showroom (шоурум) нешто што се сматра основним средством за рад, пре свега сектора продаје и маркетинга. Овај тренд и у Србији узима све више маха и потребно је све више здраве конкуренције у томе како би брендови били још бољи. Поред тога што је то простор за излагање, пружа се могућност да се тај простор креира тако да се покажу сви квалитети које један произвођач поседује. За успех једног showroom (шоурум-а) неопходно је да буде обогаћен додатним садржајем, да сам простор буде креативан, да остави утисак и јасно у првом тренутку покаже позицију компаније на тржишту.

ИЗВОРИ

https://www.podovi.org/showroom-moderni-izraz-u-marketingu-prezentaciji/

https://www.prozorivrata.com/showroom-srbija-u-misiji-odgovaranja-na-trend-u-svetu/

https://iskalo.com/insights/what-are-retail-showrooms/
https://www.google.com/search?sca_esv=2ec723f0785827a3&rlz=1C1CHBD_srRS824RS824&sxsrf=ADLYWILH8CsJq_v_OC3TqQLQZxbKJRvgnQ:1737322816111&q=autopia+europia+in+istanbul+turkey&udm=2&fbs=AEQNm0Aa4sjWe7Rqy32pFwRj0UkWd8nbOJfsBGGB5IQQO6L3JyJJclJuzBPl12qJyPx7ESJSDSbFtpLrC_ei-all73Fh9Xe9LUJIAamx_U5geMaJzXihksKCF3lKn3elrFBa0fczctKjiXT9NAooNMLt2J9mfeQEM_7cCrGlQNnYIQjCqOf3yrCVQBrQd315HiMGYxmQRbie&sa=X&ved=2ahUKEwj04cHq34KLAxWOPhAIHSUwCXIQtKgLegQIGBAB&biw=1366&bih=657&dpr=1
https://www.google.com/search?q=bmw+abu+dhabi&sca_esv=2ec723f0785827a3&rlz=1C1CHBD_srRS824RS824&udm=2&biw=1366&bih=657&sxsrf=ADLYWIKK3aXoOzML2KST4OTe2fTV2sTrHA%3A1737322822624&ei=RnGNZ9zpJdSHwPAP7tKQYA&oq=bmw+abu+dabi&gs_lp=EgNpbWciDGJtdyBhYnUgZGFiaSoCCAAyBxAAGIAEGAoyBxAAGIAEGAoyBxAAGIAEGAoyBxAAGIAEGAoyBxAAGIAEGAoyBxAAGIAEGAoyBxAAGIAEGAoyBxAAGIAEGAoyBxAAGIAEGApI3lFQ8QRYuTlwAngAkAEDmAHxAqABrhiqAQkxNS4xMi4wLjG4AQHIAQD4AQGYAg6gAtwLqAIKwgIEEAAYHsICBBAjGCfCAgcQIxgnGOoCwgIKEAAYgAQYQxiKBcICBRAAGIAEmAMJiAYBkgcEMy4xMaAH_JQB&sclient=img
https://www.algotech.rs/digital-shops/
https://www.instagram.com/anthonys_handmade/p/DESZUghIcYZ/

https://showroommia.com/

https://www.avangardia.rs/rs/haljine/z

https://www.fashionandfriends.com/rs/brendovi/guess/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQiA4rK8BhD7ARIsAFe5LXIom09Jd4zhqFk3fMSQeEHN_Rj_o48qzVetUmCybjq1k3k9M3mwI0IaAkPvEALw_wcB

https://www.fashionandfriends.com/rs/brendovi/replay/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQiA4rK8BhD7ARIsAFe5LXJXZqpAA-

qN5mQhG6aom_hnxpADPCdeEy4EnEeD2K0w_oSjGR4hVukaAlUiEALw_wcB

https://www.sinsay.com/rs/sr/all/a-winter/a-winter-for-all-view-all?gad_source=1&gclid=Cj0KCQiA4rK8BhD7ARIsAFe5LXImSGFHg1nUBrBPTRXJ4DKBRgELluQVETLNTLvAYoy4UwLB-hRy-9IaAggrEALw_wcB

https://www.tom-tailor.store/sr

https://camerich.rs/fabrics-2

https://hubih.sfera.ba/verdos-showroom-edukacije/

https://www.instagram.com/verdos.mercis/p/DBjACp9t9Cr/?img_index=1

https://www.zara.com/rs/en/z-stores-st1404.html

https://www2.hm.com/sr_rs/index.html

https://www.enmongroup.com/kupatilski-namestaj-i-ogledala?gad_source=1&gclid=Cj0KCQiA4rK8BhD7ARIsAFe5LXIVIOktRjgnuLzXJsQntbo7EpdM1xlfS0SKSFvgZE4DjvJoiUDku6oaAjEpEALw_wcB

https://aquacasa.rs/

https://www.dm.rs/services/loyalty-programi/babybonus-program?wt_mc=sea.google.ads_RS.15146192844.132927670247.572531869567&gad_source=1&gclid=Cj0KCQiA4rK8BhD7ARIsAFe5LXKxgd0ho4LxKg27Eb97BTUAeWPci7ZDtSz_VHtdxr5naJHBNuUnFecaAvZqEALw_wcB

https://benu.rs/benu-shop-akcije?gad_source=1&gclid=Cj0KCQiA4rK8BhD7ARIsAFe5LXIMC0Sj7r6Mh3sMmcrfC56GbZf50Ovo6RAK-ICXtvh4m21neb6I9QAaAiQ3EALw_wcB

https://galerijapodova.com/akcija?Ponuda%5b%5d=1493&offset=0&gad_source=1&gclid=Cj0KCQiA4rK8BhD7ARIsAFe5LXKTR6MSOhgqOrEEFMIzi-LSwrkX_0i-dF13evlS-hd-iO6m_N0BryMaAqXlEALw_wcB

https://www.emmezeta.rs/?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=%5BRS%5D%5BP%5D%5BSearch%5D%20Brand%20-%20Category&utm_id=323548343&gad_source=1&gclid=Cj0KCQiA4rK8BhD7ARIsAFe5LXIkE1fp_r34A5etddYA4qAg-Y_QI1Uq-8Zkb_nDEbuVIrp5csn7mVAaArsQEALw_wcB

https://jysk.rs/?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=1.%20JRS%20-%20Search%20-%20BB%20%28Brand%29%20-%20EX&utm_content=Jysk%20RS%2C%20Jysk%20RS&utm_term=jysk%20srbija&gad_source=1&gclid=Cj0KCQiA4rK8BhD7ARIsAFe5LXIliU6pHgrc2j8fEYuZCYWsSr5VkdBQEaos51kHr3CA1xDCdPx-Rj8aApGJEALw_wcB

Nataša Blagojević

Aleksandra Perić – Nikolić

Suzana Djordjević

SHOWROOM - NEW TERM FOR EXHIBITION SPACES IN PRESENTATION AND MARKETING

Showroom, like any fashion trend or novelty, is very popular in the world`s metropolises. What would the definition or true meaning of the English term showroom be and in what areas does it appear? Showroom in translation means an exhibition space or space for the demonstration of goods to the public. These are specially designed spaces where, in addition to product information, orders and deliveries can be organized according to the exhibits. This trend is almost in all areas of industry, clothing, footwear, cosmetics, home appliaces, furniture, construction, etc. Webrooming phenomenon is opposite to the physical exhibition spaces. Customer prefer to research brand products trough networks. Armchair transactions are more comfortable especially in times of pandemic and isolation. Although manufacturers present their goods through the most visited social networks, customers still want to see the products they buy, how they fit and behave in practice, with the understanding that the final purchase will be made online. Research has shown that while shopping online, they used the store two thirds of the time before or after the purchase. Precisely because of this live visualization of showroom products – these systems are indispensable as support in the era of digital shopping and mobile phones.

Keywords: showroom, exhibition spaces, webroom, salons.

УПУТСТВО АУТОРИМА ЗА УРЕЂЕЊЕ ТЕКСТА

ЗА *ЗБОРНИК РАДОВА ОДСЕКА ВИСОКА ШКОЛА ЗА ВАСПИТАЧЕ БУЈАНОВАЦ*

Радови треба да буду достављени најкасније до 15. децембра, електронски, у прилогу – као отворени документ (Word), на следећу адресу: jasminajovic24@gmail.com, или vsovgb@gmail.com

Један аутор може послати највише два рада, један ауторски и један коауторски.

1. **Дужина рукописа**: за огледе, прилоге и расправе до 16 страница, са пописом литературе; за приказе до 6 страница са пописом литературе

2. **Формат**: *фонт*: **Times New Roman**; *величина фонта*: **12**; **без** *размака између редова*, основни ред је поравнан (Justify).

3. **Параграфи**: *формат*: Normal; *први ред*: увучен 1,5 цм

4. **Име аутора**: Наводе се име(на) аутора, средње слово и презиме(на). Име и презиме домаћих аутора увек се исписује у оригиналном облику (ако се пише латиницом – са српским дијакритичким знаковима), независно од језика рада; *величина фонта* **12.**

5. **Назив установе аутора (афилијација)**: Непосредно након имена, презимена и средњег слова наводи се пун (званични) назив и седиште установе у којој је аутор запослен, а евентуално и назив установе у којој је аутор обавио истраживање. Ако је аутора више, а неки потичу из исте установе, мора се, посебним ознакама или на други начин, назначити из које од наведених установа потиче сваки од аутора; *величина фонта*: **10**. Функција и звање аутора се не наводе.

6. **Контакт подаци**: Адресу или електронску адресу аутор ставља у напомену при дну прве странице чланка, која је звездицом везана за презиме аутора. Ако је аутора више, даје се само адреса првог аутора. Назив и број пројекта, односно назив програма у оквиру кога је чланак настао, као и назив институције која је финансирала пројекат

или програм наводи се у посебној напомени, која је двема звездицама везана за назив установе у којој је аутор запослен.

7. **Језик рада и писмо**: Језик рада може бити: српски, енглески, грчки. За радове на српском језику писмо је ћирилица.

8. **Наслов**: Наслов треба да буде на језику рада; треба га поставити центрирано и написати **великим словима и болдовано.**

9. **Апстракт**: Апстракт треба да садржи циљ истраживања, методе, резултате и закључак. Треба да има од 100 до 250 речи и да стоји између заглавља (наслов, имена аутора и др.) и кључних речи, након којих следи текст чланка. Апстракт је на српском или на језику чланка. Апстракт треба да буде испод наслова рада, **без ознаке** *Апстракт*. [Техничке пропозиције за уређење: формат – фонт: Times New Roman, Normal; величина фонта: 11; размак између редова – *Before*: 0; *After*: 0; *Line spacing*: Single; први ред – увучен 1,5 цм у односу на основни текст (тј. једнако увучен као први ред основног текста].

10. **Кључне речи**: Број кључних речи не може бити већи од 10. Кључне речи дају се на оном језику на којем је написан сажетак. У чланку се дају непосредно након апстракта, са ознаком ***Кључне речи***. [Техничке пропозиције за уређење: формат – фонт: Times New Roman, Normal; величина фонта: 11; први ред – увучен 1, 5 цм у односу на основни текст (тј. једнако увучен као први ред основног текста].

11. **Претходне верзије рада**: Ако је чланак био изложен на скупу у виду усменог саопштења (под истим или сличним насловом), податак о томе треба да буде наведен у посебној напомени, при дну прве стране чланка. Не може се објавити рад који је већ објављен у неком часопису: ни под сличним насловом нити у измењеном облику.

12. **Навођење (цитирање) у тексту**: Уколико је цитирани текст у раду дужи од четири реда, треба га издвојити као посебан пасус и написати словима величине фонта 10, увучен 1,5 цм у односу на основни текст (тј. једнако увучен као први ред основног текста). Сви цитати морају се навести према оригиналној графији, независно од писма на коме је рад.Начин позивања на изворе у оквиру чланка мора бити конзистентан од почетка до краја текста. Захтева се следећи систем цитирања, преовлађујући у науци о језику:

ако се цитира **више суседних страница** истог рада, дају се цифрекоје се односе на прву и последњу страницу која се цитира, а између њих ставља се **примакнута црта**, на пример:

... (Бошковић 1978: 47–51)..., / (в. Бошковић 1978: 47–51)..., / (уп. Бошковић 2001: 47–51)... / Р. Бошковић (1978: 47–51) сматра да...

Ако се цитира **више несуседних страница** истог рада, цифре које сеодносе на странице у цитираном раду одвајају се **запетом**, на пример:

... (Бошковић 1978: 45,53)..., / (в. Бошковић 1978: 45, 53)..., / (уп. Бошковић 2001: 45, 53)... / Р. Бошковић (1978: 47–51) сматра да...

13. **Напомене (фусноте):** Напомене се дају при дну стране у којој се налази коментарисани део текста. Могу садржати мање важне детаље, допунска објашњења, назнаке о коришћеним изворима итд., али не могу бити замена за цитирану литературу. [Техничке пропозиције за уређење: формат – Footnote Text; први ред – увучен аутоматски (Col 1); величина фонта – 10; нумерација – арапске цифре.]

14. **Табеларни и графички прикази**: Табеларни и графички прикази треба да буду дати на једнообразан начин, у складу с лингвистичким стандардом опремања текста.

15. **Листа референци (литература)**: Цитирана литература обухвата по правилу библиографске изворе (чланке, монографије и сл.) и даје се искључиво у засебном одељку чланка, у виду листе референци. Литература се наводи на крају рада, пре резимеа, са ознаком: ЛИТЕРАТУРА. Референце се наводе на доследан начин, азбучним односно абецедним редоследом. Ако се више библиографских јединица односе на истог аутора, оне се хронолошки постављају. Референце се не преводе на језик рада. Саставни делови референци (ауторска имена, наслов рада, извор итд.) наводе се на следећи начин:

- **[за књигу]**

Јакобсон, Р. (1971): *Огледи из поетике*, Београд: Просвета **[за чланак]**

Милановић, А. (2000)*: Стереотипност и креативност у структури новинске вестипри генези српског новинарског подстила*, Београд: *Српски језик*, V/1-2, Београд, 623–639.

- **[за прилог у зборнику]**

Чутура И. (2009): *Употреба прилошких израза са именицом 'место' у пренесеномзначењу, у*: М. Ковачевић (ред.), *Српски језик, књижевност, уметност*, књ. I,Српски језик у употреби, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 277–288.

- **[за радове штампане латиницом]**

Simeon, R. (1969): *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*, Zagreb: Matica hrvatska.

- **[за радове на страном језику – латиницом]**

Bloomfield, L. (1970): *Language*, 12. ed., Unvin, London: University Books.

- **[за радове на страном језику – ћирилицом]**

Плотникова, А. А. (2000): *Словари и народная культура*, Москва: Институт славяноведения РАН.

Радове истог аутора објављене исте године диференцирати додајући *a*, *b*, *c* или *а*, *б*, *в*, нпр.: *2006a*, *2006b* или *2009а*, *2009б*

- **Ако има два аутора,** навести оба презимена, нпр.:

Симиић, Остојић; ако их има више: после првог презимена (а пре године) додати *et al* или *и др.*

- **Ако није прво издање, ставити суперскрипт испред године**, нпр.:

Leech, G. [2](1981): G *Semantics*, Harmondsworth *etc.*: Pinguin Books.

- **Поступак цитирања докумената преузетих с Интернета:**

- **[монографска публикација доступна on-line]**

Презиме, име аутора. *Наслов књиге*. ‹адреса са интернета›. Датум преузимања.

Пр.: Veltman, K.H. *Augmented Books, knowledge and culture*.

‹http://www.isoc.org/inet2000/cdproceedings/6d.›.02.02.2002.

- **[прилог у серијској публикацији доступан on-line]**

Презиме, име аутора. Наслов текста. *Наслов периодичне публикације*, датум периодичне публикације. Име базе података. Датум преузимања.

Пр.: Du Toit, A. Teaching Info-preneurship: student's perspective. *ASLIB Proceedings*, February 2000. Proquest. 21.02.2000.

- **[прилог у енциклопедији доступан on-line]**

Име одреднице. *Наслов енциклопедије*. ‹адреса са интернета›. Датум преузимања.

Пр.: Wilde, Oscar. *Encyklopedia Americana*.‹ ›15.12.2004.

16. **Резиме**: Резиме рада јесте у ствари апстракт обима до 10% рада на другом језику на којем није рад. Ако је језик рада српски, онда је резиме обавезно на једном од словенских или светских језика. Резиме се даје на крају чланка, након одељка ЛИТЕРАТУРА. Превод кључних речи на језик резимеа долази после резимеа. [Техничке пропозиције за уређење: формат – фонт: Times New Roman, Normal;величина фонта: 11; размак између редова – *Before*: 0; *After*: 0; *Line spacing*: Single; први ред – увучен 1, 5 цм у односу на основни текст (тј. једнако увучен као први ред основног текста]

ПРИМЕР

Петар, М. Петровић[2]
Висока школа за васпитаче струковних студија у Гњилану – Бујановац

ПЕРМАНЕНТНО ОБРАЗОВАЊЕ НАСТАВНИКА[3]

Апстракт апстракт апстракт

текст текст текст

текст текст текст

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

377(497.11)

ЗБОРНИК радова Одсека - Висока школа за васпитаче Бујановац = Collection of Papers of the Preschool Teacher Training Department / уредник Јасмина Јовић. - 2020/2022, бр. 6/7- . - Лесковац : Академија струковних студија Јужна Србија, 2023- (Ниш : Свен). - 25 cm

Годишње. - Текст на срп., енгл. и грч. језику. - Је наставак: Зборник радова Високе школе за васпитаче струковних студија у Гњилану-Бујановац = ISSN 2406-2200
ISSN 2956-1442 = Зборник радова Одсека Висока школа за васпитаче Бујановац
COBISS.SR-ID 111035657